

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

факультет іноземних мов
кафедра англійської філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **КОГНІТИВНА МОДЕЛЬ АНАЛІЗУ ДИСКУРСУ ІНТЕРВ'Ю
(НА МАТЕРІАЛАХ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕСИ)**

Студентки 2 курсу групи 2МА
Освітньої програми Середня освіта (Мова і
література (англійська, німецька))
Спеціальності 014.021 Середня освіта (Мова і
література (англійська))
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра

Абрамович Віталіни Віталіївни

Науковий керівник: Кірієнко М. М., кандидат
філологічних наук, старший викладач

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2019 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ ДИСКУРСУ.....	7
1.1. Дискурс крізь призму історичного розвитку.....	7
1.2. Методологічні основи аналізу дискурсу.....	13
1.3. Дискурс в контексті комунікативної обумовленості.....	19
1.4. Інтерв'ю як явище когнітивної лінгвістики.....	29
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	38
РОЗДІЛ 2. ДИСКУРС-АНАЛІЗ АНГЛОМОВНОГО ІНТЕРВ'Ю....	39
2.1. Вербально-семіотичний аналіз інтерв'ю.....	39
2.2. Аналіз змістовно-сміслових параметрів.....	44
2.3. Аналіз мотиваційно-прагматичних параметрів.....	52
2.4. Аналіз когнітивно-концептуальних параметрів.....	60
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	73
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	88

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку людської цивілізації, зокрема загальновідкритого доступу до інформаційних ресурсів, проблема інтерпретації інформації набуває нової значущості: абсолютно зрозумілим стає те, що відірваність тексту від комунікативної ситуації може зіграти злий жарт з тим, хто сприймає інформацію. Особливу небезпеку становить інтерпретація тексту чи текстових фрагментів з іноземної мови, оскільки мова динамічна та постійно збагачується новими мовними одиницями, розуміння яких неможливе без знання соціо-культурних особливостей мовного середовища. Труднощі, що виникають у не носіїв англійської мови при ознайомленні із матеріалами англійської преси й зумовлюють **актуальність даного дослідження.**

Метою цієї магістерської роботи дослідження когнітивної моделі аналізу дискурсу інтерв'ю на матеріалах англійської преси.

Мета роботи зумовлює вирішення наступних **завдань**:

- сформулювати теоретико-методологічні засади дослідження дискурсу;
- розглянути інтерв'ю як явище комунікативної лінгвістики;
- проаналізувати послідовність виконання вербально-семіотичного аналізу інтерв'ю;
- встановити змістово-сміслові параметри англійського інтерв'ю;
- виявити мотиваційно-прагматичні параметри англійського інтерв'ю;
- розглянути когнітивно-концептуальні параметри англійського інтерв'ю.

Вибір об'єкта дослідження зумовлюється такими факторами:

- зростаючим інтересом до мовленнєвого акту та його структури;
- необхідністю комплексного підходу до аналізу дискурсу;

- потребою подальшого дослідження когнітивної моделі аналізу дискурсу англомовного інтерв'ю.

Предметом дослідження виступає аналіз сприйняття англомовних інтерв'ю неносіями англійської мови завдяки реалізації вербально-семіотичних, змістово-сміслових, мотиваційно-прагматичних та когнітивно-концептуальних аспектів мовлення учасників бесіди.

При виконанні магістерського дослідження було застосовано ряд **методів дослідження**. Серед загальнонаукових методів залучаємо *індукцію* та *дедукцію*, емпірико-теоретичні методи *аналізу* й *синтезу*, за допомогою яких проаналізовано та узагальнено як теоретичні передумови вивчення дискурсу, так і практичні результати, отримані в процесі дослідження з подальшим описом і узагальненням висновків. У роботі використовується комплекс спеціальних методів дослідження, а саме: метод *аналізу лексикографічних джерел і словникових дефініцій* (для ідентифікації понятійної основи discourse), *прагмалінгвістичний аналіз* (для визначення ролі мовних одиниць та мовленнєвих засобів під час обміну інформацією, впливу на співрозмовника, а також прагматичної мети та ефекту висловлень комунікантів), *дискурсивно-інтераціональний* (для виявлення особливостей реалізації комунікативних стратегій в мовленні), *контекстологічний аналіз* (для врахування фонових знань комунікантів, мовленнєвої ситуації та рольової структури спілкування).

Матеріалом дослідження слугували 102 дискурсивні фрагменти інтерв'ю різних видів загальним обсягом 60 умовних сторінок.

Теоретичною базою дослідження є доробки таких вчених як Т.ван Дейка, К.Серажим, Н.Шерстюк, В.Лісового, І.Ільїна, В.Виноградова, О.Яремчук, Н.Гудзь, І.Огієнко, А.Кравченко, О.Щербакової, О.Кулик, В.Казміренко, О.Щербакової, С.Куранової, Ю.Розенгарт, І.Арнольд, І.Корольова, О.Мельничук, М.Кірієнко, Л.Тишакова, М.Полюжина, С.Запольських, С.Куранової, А.Васильєвої, В.Бузарова, Н.Арутюнової,

Н.Караулової, В.Петрова, Г.Почепцова, О.Каменської, В.Карасик, А.Сотникової та інших.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше здійснено комплексний аналіз когнітивної моделі дискурсу англомовного інтерв'ю.

Теоретичне значення праці полягає у виокремленні та ідентифікації стратегій, тактик, прийомів і мовних засобів, які використовуються учасниками спілкування для досягнення певної прагматичної цілі що сприятиме подальшому розвитку теорії мовленнєвої комунікації, лінгвістики тексту, теорії дискурсу та міжособистісної прагматики.

Практична значущість. Висновки та рекомендації роботи можуть бути використані під час подальших когнітивних чи лінгвістичних дослідженнях.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації висвітлено на міжнародних наукових конференціях: «МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі. XVI міжнародна студентська Інтернет-конференція» (Вінниця, 4 грудня 2018 р.), «МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі. XVII міжнародна студентська Інтернет-конференція» (Вінниця, 14-15 березня 2019р.), «The Seventh Student International Internet Conference «English in Interdisciplinary Context of life-long Education» (Кам'янець-Подільський, 9-16 квітня 2019 р.), «ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ» (Полтава, 1-2 листопада 2019 р.); на всеукраїнській науковій і науково-практичній конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі Всеукраїнська науково-практична конференція» (Вінниця, 20 листопада 2019р.)

Інформаційну базу для ілюстративних матеріалів дослідження склали зразки англомовного інтерв'ю з таких англомовних джерел преси як

The Guardian, Cosmopolitan, The New York Times, The Daily Telegraph, The Rolling Stones

Структуру праці зумовлено науковою логікою, метою дослідження та поставленими завданнями. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, списку використаних джерел, додатка. Загальний обсяг дисертації – 90 сторінок, основний текст дисертації – 72 сторінки. Список бібліографічних джерел нараховує 84 найменування, із них теоретичних джерел – 72 позиції, джерел іноземними мовами – 22, лексикографічних джерел – 68, джерел ілюстративного матеріалу – 12 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ ДИСКУРСУ

1.1. Дискурс крізь призму історичного розвитку

Взаємовідносини людей завжди були предметом дослідження гуманітарних наук – правознавства, літератури, історії, соціології, етнології, тощо. Адже спілкування дуже складний процес, обумовлений низкою соціокультурних, історичних та правових норм, оскільки інтерпретація сказаного, почутого та прочитаного залежить від віку, статі, національності, соціального статусу та досвіду як адресанта, так і адресата. Саме тому, успішна передача повідомлення від однієї людини до іншої, насправді, є великою рідкістю.

Розвиток дискурсу як науки можемо простежити із витоків наук про спілкування з часів античності. На сьогоднішньому етапі існування, поняття дискурсу виступає ключовим у низці гуманітарних наук: філософії, соціології, логіки, теорії комунікації, тощо, що свідчить про полідисциплінарність терміну [52].

Слово «*discursus*» має латинське коріння та означає «бігання», «колообіг». У часи античності воно позначало аргументоване усне чи письмове обговорення будь-якої теми, в якому предметом дискусії стають і самі способи аргументації [5, с. 5]. У зв'язку з тим, що у деяких європейських мовах від цього слова походять слова, які позначають мовлення, промову чи письмове висловлювання (англійською – «*discourse*», німецькою – «*Diskurs*», французькою – «*discours*», італійською – «*discorso*»), у філософських науках епохи Відродження термін почали використовувати для позначення будь-якого мовлення, розмови, дискусії, особливості яких характеризують мовця [72]. Завдяки цьому, у період Нового часу почали з'являтися наукові праці, написані не латинською, а національною мовою науковців у типовому, для

тієї епохи, есеїстському стилі. Така зміна відбувалася одночасно із поступовим заміщенням суворих середньовічних канонів науки зі схильності до анонімності робіт й набуття значущості індивідуального авторства тексту. Як вказує Н. Шерстюк, «дискурсивним» почало називатися таке понятійне мислення, яке послідовно та поетапно представляє собою певне ціле і тим самим робить це ціле придатним для пізнання. Завданням такого нового мислення була компенсація браку гносеологічної здатності людини приходити до необхідного знання шляхом безпосереднього споглядання. Дискурсивне пізнання трактувалося як антитеза до інтуїтивного пізнання, дискурс – як монологічно побудована мова, як письмо, як систематичний трактат, протиставлявся усній мові, діалогу [21, с. 351- 354].

У 50-х рр. минулого століття поняття «дискурс» уперше почало вживатися як лінгвістичний термін у роботі З. Харріса, що аналізував мову реклами, при цьому дискурс та його внутрішня організація, як предмет дослідження, вийшли на перший план наприкінці 50-х рр. ХХ століття, коли з'явилися праці про синтаксичні конструкції, що складаються з двох і більше речень, що пізніше отримали назву надфразової єдності [44, с. 21]. У монографії К. Серажим знаходимо, що у першому періоді розвитку дискурсу, як нового напрямку лінгвістичних досліджень, вивчалися логічні зв'язки у таких конструкціях та синтаксичні регулярності, що являють собою повторюваність морфем і синтаксичних конструкцій у сусідніх висловлюваннях[44, с. 25].

Така зміна пов'язується із так званою першою когнітивною революцією, яка була реакцією на поширення біхевіористичного підходу до аналізу мовлення, оскільки представники біхевіоризму стежили лише за тими стимулами та реакціями, які можна було об'єктивно зафіксувати ззовні. Тим самим інтроспекція втрачала своє право на доказову науковість. Значний вплив на еволюцію дискурсивної науки мав розвиток експериментальної психології, що відкидала духовний аспект людської особистості,

зосереджуючи увагу на видимих проявах психічних станів. Проте під впливом швидкого розвитку комп'ютерного моделювання, на зміну метафізичному підходу з'являється менталізм, що стає початком розвитку когнітивізму. Перехід від біхевіоризму до когнітивізму став наслідком прагнення вчених розробити такі алгоритми накопичення, зберігання, обробки та передачі інформації для обчислювальної техніки, які є характерними для людини. Саме на цьому етапі в термінологічний словник дискурсології вводяться такі поняття, як «фрейм», «план», «сценарій» та «схема». Проте варто зазначити, що цей дискурс ніяк не співвідносився із дискурсом нейробиології [37, с. 99]. Оскільки дискурс, на ранньому етапі, розглядався як невід'ємна частина так званого психологічного поля, тобто суб'єктивного сприйняття особою свого оточення, для визначення природи цього поля виникла необхідність наступних чинників: особистості й ситуації (без знання одного з них, неможливо передбачити або витлумачити поведінку), а також когнітивної та мотиваційної функції, що виступають похідними від першої пари. Важливо вказати, що саме в цей період у таких науках, як теорія комунікації, соціолінгвістика, лінгвістична семантика та прагматика простежується посилення евристичної ролі категорій «мовна особистість» і «ситуативний контекст», а також з'являється ціла низка теоретичних моделей контексту.

У другій половині ХХ століття остаточно оформилася нова гілка – «лінгвістика тексту», що об'єднала лінгвістичні та споріднені з ними теоретичні (літературознавство, функціональна стилістика) і прикладні (теорія комунікації, статистична обробка текстів, психологія, викладання мов, автоматизований переклад тощо) напрями. Тоді ж гостро постала необхідність чіткої спеціалізації предмета дослідження лінгвістики тексту, а отже, розмежування сутності ключових понять – тексту та дискурсу [44, с. 31].

Незважаючи на масштабні дослідження, що проводилися в полі дискурсології в період 50-80-х рр. минулого століття, лише до кінця 80-х рр. поняттям «дискурс» починають позначати складне комунікативне явище, складну систему ієрархії знань, що складається, крім тексту, ще й з екстралінгвістичних факторів (знань про світ, думки, установки, цілі адресата та ін), необхідні для розуміння тексту [13, с. 8].

Як вказує Н. Шерстюк, неоднозначність розуміння дискурсу в ХХ ст. виражається у розумінні його як монологічної мовно-мовленнєвої конструкції, прикладом якої виступає мовлення або текст, а також послідовність здійснюваних у мові комунікативних актів, таких як діалог, розмова, письмові тексти, присвячені загальній тематиці. Дискурс пов'язували з такою мовною активністю, яка відповідає специфічній мовній сфері і володіє специфічною лексикою. До того ж, автор зазначає, що продукування дискурсу здійснюється за певними правилами синтаксису, а також, і з певною семантикою. Таким чином наводиться думка, що дискурс створюється в певному смисловому полі і покликаний передавати певні смисли, націлений на комунікативні дії зі своєю граматикою. І додає, що вирішальним критерієм дискурсу визначалося особливе мовне середовище, в якому створюються мовні конструкції [13, с.17].

На сьогоднішньому етапі розвитку, основна увага приділяється виробленню такого категорійного апарату, який зміг би охопити і пояснити всі явища, оскільки, навіть якщо відкинути філософський аспект трактування дискурсу як наукової дисципліни, існує кілька підходів до його диференціації в лінгвістичному аспекті. Згідно з К. Серажим, існує п'ять підходів до розуміння та визначення поняття дискурсу, зокрема:

1. Зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, історико- та соціокультурними, психологічними та іншими – чинниками. Такий підхід є найпоширенішою трактацією, уведеною в

науковий обіг Т. ван Дейком, якого дотримуються І. Штерн, В. Петров, Ю. Караулов та ін.).

2. Текст, як мовлення, тобто розглядається як цілеспрямована соціальна дія, компонент, який бере участь у взаємодії людей та їх когнітивних процесах. Тобто, дискурс детермінується як подія, зі словесним компонентом у центрі; комунікативний акт, узятий не тільки як цілісна структура, що включає не лише розмаїття його оцінок учасниками та спостерігачами, але і його наслідки. Прихильникам цієї теорії є Н. Арутюнова, Г. Кук, К. Пайк та ін.

3. Текст, який утворився в процесі дискурсії, коли значення «на виході» стає відповідним авторському задуму. Дискурсія починається там, де з'являються додаткові сенси, так звані підтексти, що різняться від буквального розуміння тексту. Наближення до розуміння цих додаткових значень комплектує майбутній дискурс. У цьому трактуванні дискурс виступає ментальним утворенням, яке виникає у свідомості реципієнта в процесі такого сприйняття тексту, що відштовхується від буквального розуміння, й існує допоки триває процес його сприйняття й розуміння. Такий погляд на дискурс зокрема підтримали такі науковці, як В. Костомаров та Н. Бурвикова.

4. Сукупність тематично, культурно або інакше взаємопов'язаних текстів, яка допускає розвиток доповнення іншими текстами. Послідовниками такого підходу виступають А. Баранов, Д. Добровольський та ін.

5. Спілкування, що розглядається як реалізація певних дискурсивних практик. Дискурс розглядається як плинна мовленнєва діяльність у тій чи іншій сфері, калейдоскоп висловів, фраз, аналітичних статей та інформаційних повідомлень, публічних виступів, інтерв'ю, коментарів, кулуарних обмінів думками, що характеризує буття у часі. Такий підхід є близьким для М. Фуко, А.-Ж. Греймаса, Ж. Курте та ін. [44, с. 48-54].

Сучасний американський дослідник Р. де Богранд виділяє сім критеріїв, які характеризують дискурс:

- Єдність – граматична залежність між частинами речення, важлива для його інтерпретації;
- Послідовність – певна послідовність, порядок стверджень, що пов'язані між собою за змістом;
- Намір – повідомлення має передаватися умисно та свідомо;
- Прийнятність – вказує на те, що продукт комунікативного акту має задовольняти та відповідати уявленням слухача;
- Інформативність – дискурс повинен містити нову інформацію;
- Ситуативність – велике значення має сукупність умов, в яких відбувається спілкування;
- Інтертекстуальність – посилання на так званій «світ поза рамками тексту» або уявлень та схем перекладача [72];

Із розвитком нових технологій з'явилися й інші види дискурсу: телефонна розмова, електронна пошта, автовідповідач і т. п. Спілкування в режимі «chat» є яскравим прикладом, в якому поєднуються письмовий і усний «дискурс». Поряд з ними слід згадати інший його різновид: уявний, де одна й та ж сама людина виступає і слухачем і тим, хто говорить [12].

Отже, можемо зробити висновок, що поняття дискурсу в контексті історичної трансформації пройшло значний шлях, проте наразі ця галузь лінгвістики переживає своє відродження у зв'язку з глобалізацією мовленнєвих процесів.

1.2. Методологічні основи аналізу дискурсу

Наявність розгалуженої системи диференціації терміну «дискурс» стала підставою для виникнення різних підходів до дослідження цього поняття. Одним із найперших, висвітлених у лінгвістичних науках, був підхід Т. ван Дейка, що пропонує досліджувати дискурс у контексті його

ситуативності, оскільки стверджує, що дискурс – складне когнітивне утворення, репрезентація якого залежить від наявних у відправника та реципієнта попередніх знань та досвіду, що вибудовують таким чином модель комунікативної ситуації [44, с. 55]. Науковець пропонує використовувати метод декомпонування дискурсу на кілька рівнів, починаючи з аналізу релевантності та риторичних операцій. Наступний крок – розгляд стилю інформації, що аналізується і, нарешті, – аналіз локальних та індивідуальних особливостей, що можуть бути притаманні цьому конкретному зразку. Далі, на думку вченого, розглядаються глобальні структури, після чого варто також розглянути взаємодію текстів у дискурсі [44, с.56]. Пізніше така структурно-орієнтована парадигма побудови дискурсу наприкінці ХХ століття була доповнена новою парадигмою, яка тлумачить дискурс, за висловом її автора Ю. Степанова, як «мову в мові».

Варто відзначити запропонований Р. Водак та її колегами з інституту мовознавства Віденського університету дискурсивно-історичний метод дослідження дискурсу, основою якого є соціо- та психолінгвістична теорії породження тексту [44, с.67]. Відповідно до цього підходу, дискурс має досліджуватися на трьох рівнях – соціопсихологічному, когнітивному та лінгвістичному, що привертає увагу до аналізу дискурсу не лише мовознавців, а й представників інших наук, оскільки аналізує текст ще й з історичної точки зору.

Наступним підходом до аналізу дискурсу визначають лінгвопрагматичний, що у широкому значенні працює з дискурсом у певних історичних, ідеологічних, культурологічних, етнографічних ситуаціях; а у вузькому – у конкретних комунікативних обставинах, тому вони можуть бути досліджені в категоріях лінгвістики з позицій загальної теорії комунікації. Такий підхід працює над характеристикою ролей комунікантів, комунікативного ланцюжка / комунікативно-прагматичних намірів адресанта,

міжособистісними стосунками учасників комунікації, а також враховує час і місце ситуації.

Для того, аби проаналізувати різні види дискурсу, доречно залучити методику аналізу мовленнєвих актів, що допомагає виявити мовні факти, характерні для кожного виду дискурсу. Допомогти в розширенні й поглибленні дослідження даного поняття в цьому напрямку може методологія теорії оповідання (нараторології), що бере початок у роботі Р. Якобсона «Лінгвістика й поетика», в якій він розглянув схему функцій акту комунікації [15, с. 129].

У науковій літературі дискурсивний аналіз виокремлюється як один із напрямків дослідження в нараторології, предметом вивчення якої вважається внутрішньотекстовий зв'язок. Помітно, що між різними дискурсами, залежно від конкретних умов їхньої семантичної реалізації, існує взаємообумовленість, завдяки якій ми можемо визначити основний або другорядний характер дискурсу, що актуалізується. Наприклад, так званий аргументаційний дискурс наявний у абсолютній більшості дискурсів [17, с. 156].

Особливу увагу слід приділити методам стилістики мови, оскільки Ю. Габермас і М. Фуко вказують, що, якщо звузити поняття «дискурс» до поняття «стилю», що означатиме сукупність письмових і усних текстів у певній комунікативній сфері діяльності, то можна знайти багато спільного між концептами «стиль», «дискурс» і «текст». Цю теорію підтверджує також В. Виноградов, окреслюючи перелік проблем, які вивчає стилістика. Серед яких знаходимо наступні:

1. Стилістичне вивчення масової комунікації та її жанрів;
2. Стилістичне вивчення обмеженої та «персональної» комунікації в її основних суспільно-мовних різновидах;
3. Соціально-групові, у тому числі й професійно-виробничі стилі мовлення;

4. Композиційні системи різних жанрів або конструктивних різновидів усно-розмовного та письмового суспільного мовлення;

5. Індивідуальна мовленнєва творчість і вживання мови, його тенденції та його відображення в системі мови;

6. Типові способи вияву в мовленні внутрішніх властивостей суспільної особистості та основні типи мовних структур національних та соціально-групових характерів [44, с. 71].

Розглядаючи останній пункт, зазначимо, що М. Фуко займався вивченням внутрішнього тезауруса особистості на основі правил, що були поширені в різні історичні періоди. Такі своєрідні рамки регулюють наповнення окремих інституційних дискурсів – критичного, політичного, ідеологічного, мистецтвознавчого (наприклад, літературного) та інших видів.

Передмовою до розгляду когнітивних моделей дискурсу виступає твердження, яке на даний момент моделювання когнітивних процесів і сприйняття дискурсу є одним з найбільш поширених і значимих напрямів. Сьогодні до уваги можемо взяти не лише окремі практичні дослідження, але й ряд фундаментальних напрацювань, які узагальнюють і піддають критичному осмисленню великий та цінний досвід дослідницької діяльності зарубіжних та вітчизняних вчених за кілька останніх десятиліть [20, с.102].

Термін – «когнітивна модель» – може означати:

1. Концепцію «мова – різновидність когнітивного процесу»;
2. Характеристика процесу категоризації у живій мові;
3. Модель розуміння тексту як результату природньої обробки мовних даних [20, с. 104].

Перше з вищезазначених трактувань потрібно розуміти в найбільш глобальному змісті, співвідносячи його з терміном теорія. В. Петров і В. Герасимов зауважують, що модель розуміння мови – це першочергове завдання загальної теорії мови, і не обмежується границями лінгвістики [23, с. 290].

Друге тлумачення характеризується описом механізмів мислення і утворенням концептуальної системи свідомості людини, на тому підґрунті, де власне відбуваються процеси мислення [23, с. 292]. Таке визначення можемо отримати внаслідок побудови наступних когнітивних моделей: пропозиціональних, схематичних, метафоричних і метонімічних [23, с. 295]. Подібні моделі можуть існувати, якщо охоплюють у собі процеси категоризації, класифікації та концептуалізації, тоді вони входять у ряд когнітивної семантики.

Останнє визначення направлене на побудову когнітивної моделі мовлення, яка у свою чергу, скерована на з'ясування складу інформаційно-самостійних модулів, а також механізм їхньої взаємодії і «архітектуру» єдиної системи модулів.

Перспективність когнітивного моделювання дискурсу обумовлена об'єктом аналізу – різні види дискурсів можуть відкрити нові можливості когнітивних механізмів мовленнєвої діяльності людини. З іншого боку, спектр дисциплін, який стимулює до аналізу, завжди дозволяє зробити відповідний акцент на ще не до кінця дослідженому параметрі моделі (соціологічному, лінгвістичному, психологічному, логічному і т. д.). Науковці, які працюють в галузі когнітивного аналізу дискурсу, аргументують це тим, що в процесі дискурсивної діяльності індивід одночасно є суб'єктом сприйняття і утворення дискурсу, в підсвідомості якого відбувається моментальна обробка даних в двох напрямках [24, с. 122].

Більшість існуючих когнітивних моделей сконцентровані на аналізі конкретних аспектів когнітивної обробки дискурсу. Л. Цурикова детально вивчає особливості даних моделей і акцентує свою увагу на одній із загальноприйнятих класифікацій, про способи репрезентації структур знання і механізму їх активізації у свідомості людини. Цей принцип дає можливість виділити символічні (знакові), коннекціоністичні та гібридні (інтегральні) моделі [49, с. 138].

Символічні моделі базуються на окремих циклах обробки символів. Відповідно до теорії, в таких моделях завжди виділяють робочу і довготривалу пам'ять, в якій зберігаються концепти, схеми, пропозиції та оперативні правила їх обробки. При наявності відповідних умов, викликаних надходженням нової інформації, відбувається активізація відповідних правил, в результаті їх використання виконується когнітивна дія. Надходження у робочу пам'ять нової інформації викликає миттєву оцінку оперативних правил для її обробки і вибір тих, які підходять для виконання відповідних «умов». В результаті циклічної обробки інформація в робочій пам'яті динамічно змінюється і поступово переміщується в довготривалу пам'ять, яка наповнюється структурами знань і оперативними правилами [50, с. 54].

Коннекціоністичні моделі – це моделі діяльності мозку, в яких описується представлення коннекцій, тобто зв'язків, нейронних структур, що формують окрему сітку відповідних коннекторів. У коннекціоністичних моделях відтворюють нейронну структуру головного мозку, в якій нейрони тісно пов'язані між собою та здатні взаємодіяти (передавати подразнення і формувати передачу інформаційного пакету). Кожна ділянка нейронної сітки несе інформації «досимволічного порядку». Репрезентація будь-якого концепту в даній моделі не є постійною і «записаною» в самій мережі, а виникає завдяки активації і подразненню взаємозв'язаних елементів [50, с. 62].

Коннекціоністичні моделі відрізняються від символічних тим, що в останніх кожен вузол мережі демонструє особливий концепт, а в перших окремі елементи «сітки» не мають ніякої концептуальної інтерпретації. У символічних моделях сигнали породжують ментальні репрезентації, у коннекціоністичних – частина подразнень викликається сигналами, а частина коннекціями, між нейронами у самій мережі. Інша відмінність – це властивість до адаптації в умовах зміни коннекторів, їх інтерпретації та сили

навантаження сприймачів інформацією, яка надходить до мережі, або в ній існує. У коннекціоністичних моделях, знання зберігаються і кодуються не експліцитно, як в символічних, в яких зміни потребують повернення до «готової» репрезентації, а нові знання поєднуються з уже існуючими, на відміну від перших, у яких система потребує постійного оновлення і створення нових моделей, з нових знань (інформації) [50, с. 65].

Як і будь яка інша класифікація, представлена типологія моделей передбачає проміжну ділянку, на якій відбувається змішування та перехрещення підходів. Таким типом є гібридна когнітивна модель [55, с.].

У підсумку зазначимо, що для аналізу дискурсу найбільш плідним і науково виправданим, на нашу думку, є комплексний за своєю суттю метод дискурс-аналізу, який полягає у виявленні та вивченні як вербальних, так і прагматичних компонентів, а крім того включає в себе весь методологічний арсенал лінгвістичних і суміжних з ними дисциплін.

1.3. Дискурс в контексті комунікативної обумовленості

Як ми вказували попередньо, дослідження дискурсу, як самостійної галузі лінгвістики, остаточно сформувалися в середині ХХ ст. як результат розвитку комп'ютерних технологій та переходу від біхевіористичних теорій до когнітивізму, що призвело до виникнення так званої комунікативної філософії, одним із постулатів якої є положення про етику комунікації – визнання іншої людини як незалежної особистості, поваги до неї, що є початком розвитку та обґрунтування етичного зв'язку [52, с.1-3]. У своїй роботі «Трансформація філософії» К. Апель розробив концепцію мовленнєво-комунікативної інтерсуб'єктивності, відповідно до якої, продукування ціннісних нормативів дискурсу має здійснюватися на основі комунікації, котра, на думку вченого, є останньою авторитетною інстанцією [1, с. 46-50].

Мовленнєво-комунікативна діяльність може бути виражена у формі монологу, діалогу чи полілогу. На перший погляд відмінність між ними очевидна: якщо мовленнєва діяльність здійснюється двома/кількома індивідами, які вступають у комунікативні відносини, то це діалог або полілог, якщо одним – монолог. Однак діалогічність мовленнєвих форм, на наш погляд, значно ширше за своїм обсягом поняття, ніж просто обмін репліками. Проте, як зазначає Л. Виготський, з точки зору еволюційного розвитку комунікації, монологічне мовлення виступає первородним, проте варто взяти до уваги той факт, що формально монологічно виражена одиниця комунікації є нічим іншим як продуктом внутрішнього монологу автора, прикладом якого можуть слугувати статті та репортажі в газетах чи журналах, що проходять правку всередині автора завдяки його внутрішньому тезаурусу [2, с. 32; 69, с. 17].

У М. Бахтіна знаходимо дуже влучну цитату, що допомагає нам краще зрозуміти природу діалогічності у тексті. Науковець зазначає, що «діалогічні відношення не зводяться до відношень логічних і предметно-змістових, які самі по собі позбавлені діалогічного моменту. Вони повинні проявитися словом, стати висловлюваннями, вираженими у слові позиціями різних суб'єктів, щоб між ними могли виникнути діалогічні відношення;... діалогічні відношення можуть проникати всередину висловлювання, навіть усередину окремого слова, якщо в ньому діалогічно зіштовхуються два голоси... З іншого ж боку, діалогічні відносини можливі й між мовними стилями, соціальними діалектами тощо, за умови сприйняття їх певними змістовими позиціями, своєрідними мовними світоглядами... Врешті, діалогічні відносини можливі і щодо власного висловлювання загалом, до його частин і до окремого слова у ньому, якщо ми якимось відділяємо себе від них, говоримо з внутрішнім застереженням, займаємо дистанцію щодо них, ніби обмежуємо чи роздвоюємо своє авторство» [44, с. 212-214].

Таким чином, дослідник виділяє мовну взаємодію між індивідами як основний аспект дискурсу, вказуючи, що мова живе лише під час і лише у комунікації й протиставляє її однонаправленому і, відповідно, односторонньому повідомленню про ситуацію. Тому можемо зазначити, що монолог може бути рефлексією взаємодії між індивідами, проте саме діалог – безпосередній обмін світоглядами.

Орієнтуючись на представлену цитату М. Бахтіна, В. Борботько зазначає, що «діалогічність дискурсу полягає не лише в зіштовхуванні відображених у тексті позицій різних суб'єктів, у саморозщепленні та самоусуненні авторського суб'єкта, але й у переломленому використанні мовних засобів інших авторів» [44, с. 250]. Яскравим підтвердженням та прикладом усього вищесказаного слугують журналістські критичні статті чи політичні огляди, оскільки автор вступає у внутрішню дискусію між собою та чужими думками чи висловлюваннями, на які він опирається чи які він критикує. У такому разі журналістське висловлення розглядається не просто як атрибут тексту, а як окремий метод дослідження й моделювання змістової структури дискурсу.

К. Апель вказує, що, розглядаючи дискурс, ми повинні брати до уваги не лише світогляд індивідів, які спілкуються, а також враховувати попередній досвід соціальних та комунікативних груп, до яких належать ці індивіди. Саме на цьому твердженні будується його ідея про трансцендентальну комунікацію, що дозволяє вибудувати загальнолюдську систему комунікативного досвіду, а також тягне за собою поступове нівелювання релігійних та культурних рамок з метою досягнення згоди за допомогою аргументованого викладу власної точки зору. Таким чином, дискурс виступає способом діалогічно-аргументаційного задоволення суперечливих вимог щодо змістового наповнення аргументаційних та нормативних висловлень і дій з метою досягнення універсального (значущого для здатних до розумної аргументації) консенсусу.

Аргументовано обґрунтований дискурс передбачає повагу до аргументації іншого і тому забезпечує рівноправні та симетричні відносини у діалозі. На основі вищезазначеного, К. Серажим вказує, що дискурс, може бути як ситуативно-зумовленим, так і вільним від ситуації, тобто самодостатнім у змістовому плані. За умови реалізації ситуативної незалежності, головний змістоформуєчий елемент (іншими словами, «суперечність» – проблемне питання, яке треба розв'язати в процесі спілкування) міститься всередині самого дискурсу, у разі ж ситуативної зумовленості, головна «суперечність», що викликає мовленнєву регуляцію, – зовнішній чинник, оскільки виходить за межі власне дискурсу. Там же знаходимо й ідеальні умови комунікативного дискурсу:

1. Кожен суб'єкт, здатний до мовленнєвої діяльності, може брати участь у дискурсі;
2. Кожен може проблематизувати будь-яке твердження;
3. Кожен може виступати в дискурсі з будь-яким твердженням;
4. Кожен може висловлювати свої погляди, бажання, потреби;
5. Ніхто з учасників дискурсу не має зазнавати ні внутрішніх, ні зовнішніх перешкод для реалізації своїх прав [27, с. 44].

Варто також зазначити, що на основі усього вищеперерахованого визначаємо, що одним із основних чинників породження комунікативного дискурсу є комунікативний акт, у котрому беруть участь комуніканти, які у формі діалогу створюють та інтерпретують висловлення (зразки текстів). Комунікативний акт, у свою чергу, окрім різновидів мовленнєвої діяльності, репрезентує також фізичну, емоційну, інтелектуальну, підсвідому, а також немовну семіотичну діяльність, саме тому власне комунікативний дискурс постає як висловлювання (зразок тексту), у якому всі складники утворюють національно-мовний вербалізований продукт, завдання якого – інформувати про ідеї, інтереси, емоції комунікантів [27, с. 39]. Також зазначимо, що комунікативний дискурс є засобом соціальної взаємодії, новою формою

політичної, наукової, організаційної й технічної сили суспільства, за допомогою якої індивід чи сукупність індивідів здійснюють обмін інформацією. Виконуючи зв'язну функцію, комунікативний дискурс стає соціальним процесом, служить формуванню сучасного суспільства загалом. Це виявляється, зокрема, у тому, що саме комунікативний дискурс виступає найважливішим механізмом становлення індивіда як суспільної особистості, провідником настанов соціуму, котрі регулюють дії учасників дискурсивного діалогу [27, с. 39].

Для початку розглянемо комунікативний акт, що насправді виглядає як лінійна схема «відправник – канал – одержувач» та реалізується в реальному чи потенційному діалогічному зв'язку. У монографії К. Серажим знаходимо наступні складові елементи комунікативного акту:

1. **Адресант** – передавач, який генерує ідеї або збирає і передає інформацію. Ним виступає індивід, група людей, які спільно працюють, або навіть ціла інституція. Під час обміну інформацією, відправник і одержувач проходять декілька взаємопов'язаних етапів:

- 1) зародження ідеї;
- 2) кодування і вибір каналу передачі;
- 3) передавання;
- 4) декодування.

Взаємообмін інформацією розпочинається із формулювання ідеї чи відбору інформації, оскільки саме відправник вирішує, яку значущу ідею чи повідомлення слід зробити предметом обміну.

Важливо зазначити, що відправник повинен знати свою аудиторію, бо, якщо у відправника помилкові погляди про одержувача, то його комунікативні зусилля виявляться малоефективними або неефективними взагалі. Продуктивність комунікативного діалогу підвищується, якщо єдність «відправник – одержувач» досягає високого ступеня подібності за певними ознаками: у поглядах на життя, освіті, статусі, тощо. І, навпаки, якщо наявна

різниця між учасниками спілкування, це часто призводить чи супроводжується перекрученням змісту повідомлення, затримкою передачі, використанням обмежених каналів і когнітивними дисонансами, коли одержувачу передають повідомлення, що не узгоджується з його розумінням і поглядами.

Аби досягнути максимального комунікативного ефекту, відправник змушений (свідомо чи підсвідомо), формулюючи конкретне висловлювання, вирішувати водночас низку екстралінгвістичних проблем, найсуттєвішими з яких А. Сотникова вважає такі:

- побудова гіпотези реципієнта в аспекті його соціального та психологічного портрета і релевантних для даного акту комунікації та тексту властивостей;

- моделювання відносин з реципієнтом в аспекті соціальної норми й етики, психологічного стану;

- прогнозування реакцій реципієнта – внутрішніх процесів адекватного розуміння і зовнішніх процесів мовленнєвої активності залежно від типу комунікації (безпосереднє звернення – звернення до реципієнта через текст) [44, с. 160].

2. **Кодування** – процес перетворення ідей на символи, образи, малюнки, форми, звуки, мову та ін. Перш ніж передавати ідею, відправник повинен закодувати її, використовуючи для цього слова, інтонації, жести, мову тіла, тощо. Іншими словами, він повинен зробити матеріальною наявну поки лише на мисленнєвому рівні інформацію, що в свою чергу перетворює ідею на повідомлення. На даному етапі важливим є вибір адекватного (з огляду на значущі у цій ситуації характеристики реципієнта) способу кодування.

3. **Повідомлення** – закодована за допомогою символів інформація, яка передається одержувачу, заради якої й здійснюється акт комунікації. Багато повідомлень передається у формі мовних символів, які можуть бути і

невербальними, наприклад, графічні зображення, жести, міміка та інші рухи тіла.

4. **Канали передавання** – засоби, за допомогою яких сигнал спрямовується від передавача до приймача: усне мовлення, письмовий матеріал, електронні засоби зв'язку, включаючи комп'ютерні мережі, електронну пошту, відеострічки, відеоконференції і т. д.; поділяються на засоби масової інформації та міжособові канали. Передавач, або ж відправник, може не обмежуватись одним каналом: так, скажімо, у передвиборчій діяльності використовуються такі додаткові засоби комунікації, як політична реклама, дебати з опонентами, зв'язок із громадськістю тощо.

5. **Декодування** – процес, за допомогою якого одержувач повідомлення переводить отримані символи в конкретну інформацію та інтерпретує її значення. Варто зазначити, що за умови відсутності необхідності реакції отримувача на інформацію, процес обміну інформацією на цьому завершується на цьому етапі.

6. **Адресат** – цільова аудиторія або особа, якій адресується інформація та яка її інтерпретує. За О. Каменською, комунікативний портрет реципієнта формують:

- його концептуальна система, тобто недискретна конструйована і модифікована динамічна система даних (уявлень, міркувань, знань), якою оперує індивід;
- обсяг його активного тезаурусу;
- лабільність мисленнєвого апарату, а також сукупність моделей свідомості індивіда, які допомагають йому самоідентифікуватися [44, с. 164].

7. **Відгук** – сукупність реакції одержувача повідомлення після ознайомлення з його змістом. Існує три основних типів результатів комунікації:

- зміни у знаннях одержувача;

- зміни настанов одержувача;
- зміни поведінки одержувача повідомлення.

8. **Зворотний зв'язок** – частина відгуку одержувача, що надходить до передавача; розглядається як сигнал, спрямований одержувачем інформації відправникові повідомлення, як підтвердження факту отримання повідомлення. Зворотний зв'язок також може набувати як вербальних, так і невербальних форм (словесне підтвердження, кивання головою, усмішка, заперечливий жест рукою, певний вираз очей, інтонація голосу, зміна положення тіла тощо), залежно від ступеня розуміння або нерозуміння викладеної інформації. Цей компонент має низку функцій, зокрема:

- протистояння виходу системи за встановлені обмеження;
- компенсація деструктивних дій зовнішніх і внутрішніх чинників, шляхом підтримки стану стійкої рівноваги системи;
- синтезація зовнішньої та внутрішньої суперечності, які прагнуть вивести систему зі стану стійкої рівноваги;
- вироблення рішення для цілеспрямованого впливу на об'єкт управління.

Оскільки обмін інформацією має бути двостороннім – зворотний зв'язок необхідний, щоб мати уявлення, якою мірою повідомлення було сприйняте і зрозуміле, а отже, уникнути спотворення змісту. А в разі недооцінки зворотного зв'язку, той чи інший засіб масової комунікації тільки інформує про події, не аналізуючи зворотної реакції читачів/слухачів/глядачів, що може спричинити навіть втрату своєї аудиторії [44, с. 40-45].

Варто відзначити, що комунікативний акт складається з наступних аспектів:

- **екстралінгвістичного** – ситуація, у якій відбувається спілкування, умови, за яких відбувається комунікація, те, які цілі ставлять перед собою учасники, тощо;

- **семантичного** – контекст, який ґрунтується на вираженні змісту, актуального для цієї ситуації;
- **когнітивного** – соціальний та емпіричний досвід учасників, на якому ґрунтується спілкування;
- **власне лінгвістичного** – текст повідомлення, як результат мовлення комунікантів.

Враховуючи ці фактори, науковці виділяють наступні типи комунікативного діалогу: *міжособистісний, публічний, масовий та організаційний* види дискурсу. Загалом комунікативний акт може бути успішним лише тоді, коли комунікант, по-перше, враховує умови спільної «комунікативної історії», контекст видів діяльності та їхній взаємозв'язок, а також рівень знань, здібності, інтереси, мотивації й очікування адресата. І, по-друге, – дотримується принципів координації та кооперації, адже задоволення особистих інтересів залежить не лише від власних дій та способу поведінки, а й від дій та поведінки інших [44, с. 60].

Існує також низка комунікативно зумовлених видів дискурсу, заснованих на різноманітності та варіативності комунікативних ситуацій. Нині існує багато досить неоднорідних класифікацій дискурсів, що були запропоновані свого часу вченими – представниками різних галузей гуманітарних знань: педагогічний дискурс, батьківський дискурс, етичний дискурс, релігійний дискурс, містичний дискурс, науковий дискурс, критичний дискурс, політичний дискурс, адміністративний дискурс, діловий дискурс, юридичний дискурс, військовий дискурс, спортивний дискурс, медичний дискурс, рекламний дискурс, масово-інформаційний дискурс (В. Карасик, Г. Почепцов, Ю. Габермас). До прагматичного дискурсу відносять усі перелічені дискурси на тій підставі, що в кожному з них актуалізуються певні комунікативні стратегії, або, як їх називає Т. ван Дейк, «контекстуальні макростратегії» [13, с. 57-58].

В. Ліберт виділяє також «інтердискурс» (або «спільний дискурс») і «спеціальний дискурс» [13, с. 261].

Виходячи з таких позицій, як «особливості мовлення у контексті ... дискурсу, особливості знакового (символічного) відображення реальної ситуації цим дискурсом та особливості комунікативної ситуації», професор Г. Почепцов у монографії «Теорія комунікації» подає низку головних комунікативних дискурсів: теле- і радіодискурс, газетний дискурс, театральний дискурс, кінодискурс, літературний дискурс, рекламний дискурс, політичний дискурс, дискурс у сфері публічних зв'язків, тоталітарний, неофіційний, релігійний, неправдивий, ритуальний, лайливий, етикетний, фольклорний та міфологічний дискурси.

Окремі лінгвісти, вживаючи термін «дискурс» як синонім до слова «мовлення», виокремлюють діловий, науковий та поетичний дискурси [14].

Таким чином, реалізація дискурсивності можлива лише завдяки своїй комунікативній обумовленості, оскільки форма вираження може бути різноманітною, у будь-якому випадку, дискурс – результат спілкування, внутрішнього (внутрішній діалог) чи зовнішнього (діалог, полілог, тощо).

1.4. Інтерв'ю як явище когнітивної лінгвістики

На даному етапі розвитку мультимедійних технологій, засобів масової інформації та популяризації соціальних мереж, доступ до інформаційних ресурсів настільки легкий, яким він ніколи не був за всю історію розвитку людства. Проте достовірність інформації й досі залишається під питанням. Ймовірність трактування викладеного матеріалу по-різному, породжує суперечки, навіть коли сказане чи написане спостерігається в контексті. Якщо ж фразу виривають із її мовного оточення, її трактування залежить лише від інтерпретатора. Саме тому, як вказує М. Кірієнко, в наукових колах можна простежити поступове зміщення інтересу сучасних досліджень з філософії, соціології, психології, лінгвістики до усних форм [51, с. 116].

Перш за все, розглянемо варіативність трактування поняття інтерв'ю. У Академічному тлумачному словнику української мови знаходимо наступні визначення:

1. Розмова журналіста з політичним, громадським або іншим діячем з актуальних питань, призначена для опублікування у пресі, передачі по радіо, телебаченню (жанр публіцистики);
2. Запитання за спеціально підготовленою програмою, які ставляться до представників певної соціальної групи [51, с.117].

У широкому сенсі, інтерв'ю може детермінуватися як співбесіда з приводу роботи, розмова лікаря з пацієнтом, допит у суді, тощо.

У лінгвістичному аспекті, інтерв'ю визначається як безпосередня реалізація діалогічного мовлення, що, як відомо, складається з обміну висловлюваннями-репліками і є специфічною формою взаємодії людей в аспекті їх пізнавальної діяльності [1, с. 149]. У журналістиці інтерв'ю визначається як вербальне спілкування журналіста з однією чи кількома особами задля отримання інформації та задоволення інформаційних потреб суспільства. Будучи поширеним у комунікативній практиці суспільства, інтерв'ю як метод є одним із видів діяльності, за допомогою якого журналіст здійснює збір інформації [53, с. 131]. Невід'ємною ознакою інтерв'ю є його зв'язок з діалогічним мовленням завдяки наявності мінімум двох учасників – того, хто питає, та того, кого опитують. Серед ознак діалогічного мовлення знаходимо наступні:

- використання еліптичних конструкцій;
- усічених форм двох або трьох слів, які утворюють одну звукову форму;
- особових займенникових іменників першої і другої особи однини й множини;
- перевага простих речень у структурному плані над складними;

- наявність явищ транспозиції або функціонального зміщення; вживання різних структурних і функціонально-семантичних типів реплік-відповідей, які притаманні лише діалогу;

- активізація модальних слів, невербальних засобів спілкування, про які вже зазначалося вище (міміка, жести тощо) [1, с. 149].

Проте, науковці, зокрема В. Горбачук, вказують на відмінності між інтерв'ю та діалогічним мовленням, оскільки ролі учасників інтерв'ю – неоднакові: той, кого запитують, виступає як об'єкт дослідження, а автор – як суб'єкт. Так, наприклад, вважається, що інтерв'ю з огляду на його «подвійну суб'єктивність» (позиція автора і його співрозмовника), передбачає не висвітлення фактів, а з'ясування думок, позицій, оцінок і т. д. [35, с. 35]. Саме тому, серед найпоширеніших структурно-формальних типів інтерв'ю слід назвати інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-діалог та інтерв'ю-полілог. М. Кохтєв виділяє також інтерв'ю-повідомлення, інтерв'ю-замальовку (портрет) та інтерв'ю-анкету [52, с. 37], а О. Тертичний розглядає інтерв'ю-бесіду як окреме мовне жанрове утворення. Проте М. Штельмах пропонує розглядати його як те ж саме інтерв'ю, але з іншою прагматичною установкою.

У цього ж автора знаходимо детальнішу інформацію стосовно різних видів інтерв'ю, зокрема вказується, що інтерв'ю-монолог передбачає відповідь на запитання кореспондента у формі суцільної розгорнутої розповіді, що за своєю структурою і характером наближає матеріал до статті чи до кореспонденції. Завдання інтерв'юера – передати розповідь зі збереженням особливостей мовлення співбесідника. Серед усіх інтерв'ю цього виду знаходяться також короткі й оперативні заяви та повідомлення представників офіційних органів, установ тощо. У такому виді інтерв'ю маємо враховувати текст, як основу для дискурсивного аналізу.

До інтерв'ю-діалогу належить виклад усієї бесіди у формі запитань та відповідей зі збереженням контексту попередньої відповіді, що формує

сюжетний ланцюжок, мета якого розкрити тему розмови або порушити проблему, яка видається актуальною авторові-комуніканту. Особливістю такого виду інтерв'ю є зазвичай чіткість і лаконічність питань та ґрунтовність і розгорнутість відповідей.

Інтерв'ю-полілог характеризується великою кількістю учасників, кожен з них висловлює свою думку з приводу порушених проблем. Для таких дискусій, як правило, характерна невимушеність і розмовний варіант спілкування.

М. Штельмах вказує, що бесіда, як різновид інтерв'ю, опирається на використання полілогічного методу отримання інформації. Але в цьому випадку змінюється функціональне навантаження у комунікативному статусі учасників інтерв'ю. В основі так званої двоскладності текстової структури бесіди (коли одна частина її належить одному учаснику спілкування, інша – іншому), у порівнянні з інтерв'ю, закладений не принцип опитування, а обмін думками. Але автор вказує, що це спричинено не стилістикою самого тексту, оскільки структурно вона така сама, як і в інтерв'ю, а відповідним прагматичним аспектом.

Там же зазначається, що, «зважаючи на функціональну рівноправність учасників спілкування у бесіді, а також заявлену поліфонічність висвітлення предмету дискусії, можна говорити про зміну акцентів у змістовій домінанті сприйняття тексту, увиразнення ідейно-тематичної канви твору (об'єктивізація ракурсу відтворення матеріалу) на основі тієї самої архітектонічної форми запитань-відповідей» [53, с. 132].

М. Кохтев вказує, що мовний жанр інтерв'ю – це особлива форма викладу матеріалу, у якій «інформація набуває особливої впливової та аксіологічної сили, оскільки джерелом її є внутрішній світ людини» [2, с. 49]. Виділяються також «стандартизовані» (де необхідно чітко дотримуватися структури) та «нестандартизовані» (які засвідчують різномірний у тематичному і мовному плані контекст оповіді) інтерв'ю. Крім того,

стилістичні засоби, використані під час інтерв'ю – ситуативно зумовлені, що безпосередньо пов'язано із вибором питань, які підбирає автор. О. Тертичний зазначає, що єдність питання-відповідь виступають певним чином у ролі сіамських близнюків, оскільки, якщо немає питання, немає і реакції респондента [44, с. 83].

Питання, зокрема, розрізняються за такими критеріями, як:

1. **Форма:** *відкриті*, що називають для опитуваного тему або предмет розмови, а далі він може структурувати відповідь вільно; *закриті*, що вже містять в своїй структурі можливі відповіді і співрозмовник має вибрати думку, яка найбільше імпонує йому; *прямі; непрямі*, що спрямовані на подолання психологічних бар'єрів; *персональні*, що передбачають розкриття індивідуального погляду співрозмовника та послуговуються модальними конструкціями; *неперсональні*, які актуалізують відповідь, що ґрунтується не на особистій позиції респондента, а на думках інших людей, тобто допомагають виявити не індивідуальність реципієнта чи систему його концептуальних уявлень, а опосередкований погляд на проблему;

2. **За характером впливу на співбесідника:** *навідні* або *запитання-підказки* (починаються, зазвичай, модульними конструкціями, як-от: «Вам відомо, що...»), і спрямовують думку реципієнта у відповідний ракурс інформативного повідомлення. Часто такі запитання використовуються при написанні текстів інтерв'ю на замовлення;

3. **За функціональним навантаженням:** *основні* або *програмні*, що спрямовані на передбачення та вияв найважливіших фактів; *зондуючі*, які допомагають журналісту-авторові з'ясувати причину неадекватної або індеферентної відповіді; *додаткові* (дають можливість почути детальну розповідь з приводу окремого факту, наведеного в контексті відповіді на запитання). Як правило, зондуючі й додаткові запитання не готують заздалегідь, а виникають вони в контексті розмови, коли не спрацьовує

основне запитання, або раптово виникає нова сюжетна лінія, тема дискусії, тощо.

Варто зазначити, що стилістичну обумовленість простежуємо і в контекстуальності мовних конструкцій та засобів, що використовуються, оскільки завдання інтерв'юера – знайти спільну мову в контексті розмови, а це вимагає відповідного стилістичного оформлення висловлювань, оперування відповідними розмовними формами, спеціальною лексикою (терміни, професіоналізми, жаргонізми, сленг) тощо. Тому в процесі спілкування учасники інтерв'ю мимоволі відходять до розмовного жанру літератури. Такі явища як полісемія, епітети, метафора та метафоричні конструкції, метонімія, синекдоха, алегорія, порівняння та контекстуальна синонімія стають невід'ємною частиною інтерв'ю [71, с. 140].

Л. Фернандес вказує, що існує кілька підходів до аналізу інтерв'ю:

1. **Аналіз спілкування**, що допомагає визначити послідовність викладу інформації в інтерв'ю, зокрема взаємодію між інтерв'юером та респондентом; розмову як соціальну взаємодію, між учасниками;

2. **Тематичний аналіз**, що розглядає специфічну інформацію, наведену в інтерв'ю, за допомогою повторюваних мовних конструкцій, метою якого є визначення детальної інтерпретації тексту;

3. **Розмовний аналіз** – методика, яка набула популярності за останні 20 років та фокусується на аналізі історії, або власне повідомлення людини, яку опитують; вимагає історичної та соціокультурної єдності між інтерв'юером та респондентом;

4. **Дискурсивний аналіз**, що слугує широким поняттям до цілої низки підрядних методик, що розглядають семантичний, стилістичний та культурний аспекти інтерв'ю.

У нашій роботі ми звертаємо увагу на дискурсивний аналіз як базовий для розуміння викладеного матеріалу. Вартим уваги є також той факт, що

дискурсивний аналіз в інтерв'ю неможливий без аналізу теми та реми в англомовному тексті.

Тематична система вважається текстуально метафункціональною, більше того обидва елемента цієї системи можуть бути прихованими особливо у розмовному тексті. Роль теми в англійській мові відповідає її початковій позиції в реченні та відповідає за його зміст. Як зазначає Fries, тема в реченні слугує канвою для розуміння висловлювання, на яку орієнтується читач, чи слухач. Натомість поняття реми, направлене на сприймача інформації, виступає змістовим блоком висловлювання [55, с. 295].

Важливу роль в інтерпретації інтерв'ю відіграє спосіб вираження дієслова, який фокусується на ставленні, почуттях, цінностях і точках зору, які мають учасники розмови. Не менш важливу роль відіграє граматична структура речення опитуваного. Відповідно до цього виділяють 6 всеохоплюючих процесів:

1. **Матеріальний процес** (фізична дія). Наприклад: «*I sent a letter to my love*»;

2. **Ментальний процес** (що саме відбувається на свідомоосмислюючому рівні). Наприклад: «*The children were frightened by a ghost*»;

3. **Процес співвідношень** (встановлення взаємозв'язків, між двома, і більше концептами. Наприклад: «*The calm followed by a storm*», у свою чергу поділяється на:

3.1 **Атрибутивні**, коли один із концептів виступає в ролі означення для іншого. Наприклад: «*Sarah is wise*»;

3.2 **Визначальний**, коли одне поняття виступає визначенням для іншого. Наприклад: «*Sarah is the leader*», «*The leader is Sarah*»;

4. **Вербальні процеси** (семіотичні відношення, які вказують на використання мови). Наприклад: «*And Joanne came up and said, «Oh, can you do this?»»*»;

5. **Поведінкові процеси** (проміжна ланка між матеріальними та ментальними процесами). Наприклад: «*People are laughing*»;

6. **Екзистенціальні процеси** (не встановлюють ніяких взаємовідносин з іншими аспектами, проте декларують наявність поняття). Наприклад: «*There was an old person of Dover*» [57].

У висновку зазначимо, що в жанровому плані інтерв'ю поділяється на ряд структурно-тематичних різновидів або субжанрових моделей. Мовний пласт текстової структури інтерв'ю засвідчує величезну кількість різнорівневих вербальних елементів, функціонування яких у прагматичному і когнітивному аспектах ще значним чином не досліджене, а тому, на наш погляд, може стати перспективним у майбутніх наукових довідках.

Складність аналізу друкованого інтерв'ю полягає в тому, що матеріал пройшов кілька стадій обробки, оскільки, будучи усним видом діяльності за своєю природою, воно пройшло обробку тезауросом журналіста, котрий протранскрибував його в письмовий чи друкований варіант. Таким чином, читач отримує матеріал, що є наслідком синтезу когнітивних процесів як інтерв'юера, так і респондента. Тому, проаналізувавши запропоновані підходи до когнітивного аналізу дискурсу ми вирішили обрати комплексну інтегративну методичку дискурс-аналізу, запропоновану Н. Кравченко. Авторка визначає порівневе дослідження параметрів дискурсу основним аспектом дискурс-аналізу серед яких виступають *вербально-семіотичні, змістовно-сміслові, мотиваційно-прагматичні і когнітивно-концептуальні аспекти*, що реалізуються та регулюються завдяки низці наступних факторів:

а) специфіки реалізації параметрів для розрізнення дискурсивних прикладів;

б) параметрів-маніфестацій дискурсивних категорій, що слугують основою для їх опису;

в) параметрів виявлення специфіки складників дискурсу: тексту, комунікантів, інтеракції, контексту, тощо.

Метою дискурс-аналізу визначається виявлення особливостей представлення події або стану речей в ситуаційній моделі автора / мовця і вплив його дискурсу на соціокультурні уявлення (інтерпретативні фрейми) інших [25, с. 7-10].

До розгляду пропонується наступна послідовність дискурс-аналізу:

1. Визначити й систематизувати вербально-семіотичні засоби;

2. Проаналізувати змістовно-сміслові характеристики: макро параметри (зміст та сенс) і параметри (пресупозиції, імплікації, імплікатури, референції, інтертекстуальності);

3. Дослідити мотиваційно-прагматичні параметри, серед яких виокремлюють: а) *комунікативно-особистісні* – адресанта й адресата, їх комунікативні ролі; міжособистісний контекст; б) *ситуаційні* – місця й часу, артефакти матеріального оточення, що привертають увагу учасників під час розмови і які здатні змінити хід інтеракції; в) *інтенційно-стратегічні*: комунікативні конвенції, стратегії, тактик; їх типологію, засоби оптимізації інтерактивності;

4. Проаналізувати когнітивно-концептуальні параметри: ситуаційну модель, пропозиції, макро пропозиції, що структурують контекстуальний простір тексту, його ключові концепти і концепти-мотиватори (прототипи, архетипи, тощо) [25, с. 12].

Доцільність вибору саме цієї схеми обумовлена саме характером печатного інтерв'ю, оскільки авторка пропонує іншу модель для аналізу дискурсу спонтанного діалогічного мовлення. Проте надрукований текст не може передати, наприклад, фонетичних особливостей чи пауз; не можемо

побачити й реакцію людини на питання, тому й аналізувати такий вид дискурсу варто як письмовий.

Висновки до розділу 1

У першому розділі представленої роботи було розглянуто особливості еволюційного процесу концепту «дискурс» через призму його історичного становлення від зародження у період античності до трансформації та переосмислення у період поширення когнітивістики як науки про спілкування між людьми. Під час свого розвитку, поняття дискурсу зазнало чимало змін, проте наразі воно є ключовим поняттям у низці лінгвістичних, соціологічних та психологічних наук, що є наслідком його комунікативної обумовленості.

Інтерв'ю, як об'єкт нашого дослідження, є одним із найактуальніших понять сучасного медійного простору, оскільки варіативність його проведення та подачі дає можливість краще зрозуміти людину, яку опитують, а також глибше познайомити аудиторію з цією людиною шляхом постановки різнотипних питань та «живій» реакції респондента.

РОЗДІЛ 2

ДИСКУРС-АНАЛІЗ АНГЛОМОВНОГО ІНТЕРВ'Ю

У попередньому розділі ми обрали схему когнітивного аналізу англomовного інтерв'ю. Варто підкреслити, що вона не служить алгоритмом дослідження, а представляє різносторонній підхід до комплексного усвідомлення англomовного інтерв'ю, розкриваючи всі його аспекти з різних сторін.

2.1. Вербально-семіотичний аналіз інтерв'ю

Раніше ми вказували, що інтерв'ю в англійській мові, як і в будь-якій іншій, детермінується як спілкування між двома й більше людьми на різноманітні теми. Саме тому, аби показати особливості когнітивного аналізу дискурсу англomовного інтерв'ю, було вирішено розглядати зразки різних жанрів, тем та структур.

Крім того, варто зазначити, що при аналізі друкованого варіанту, слід враховувати також індивідуальний стиль журналіста, який задає настрій читачеві, даючи налаштування за допомогою опису умов, за яких відбувалося інтерв'ю, опис зовнішності та реакції респондента. На додачу зазначимо, що кожен проаналізований зразок починається зі вступу, у якому інтерв'юер знайомить читачів з людиною, яку опитує, часто представляючи загальні біографічні відомості з її життя відповідно до авторської манери чи стилю інтерв'ю. Ілюстративним матеріалом на підтвердження цього слугують наступні цитати:

(1) «Vince Cable, the other party leader stepping down this summer, looks like a man ready to hand over. In the Twickenham home he has lived in for 45 years, a table is covered with piles of notes and clippings from the Financial Times – «horizontal filing,» he calls it – research for a new book he is working on. It is a study of how major politicians «have changed the way we do economics», from

Alexander Hamilton to Margaret Thatcher and, although he has not made a final decision on this – because who knows how the story will end? – Donald Trump. He will soon have more time for that project. Unlike Theresa May, the 76-year-old leader of the Liberal Democrats did not have to be dragged from politics' front line. It was his decision.» (The Guardian, from June 10, 2019)

(2) «Here are some things the comedian Michelle Wolf won't do. Wear shorts on stage. «Because I don't want people to look at my legs, I want them to listen to my jokes,» she says. Wear heels on stage. «I don't know how other women do it. I'm so busy thinking about my feet that I'm, like, disconnected.» Tell Trump jokes. Tell political jokes. Tell easy jokes. Tell people what they want to hear. Describe any material from the new special due out later this year. «I don't want to give anything away,» she says. Not even a tease, not even a tag, not even a deleted punchline? «No,» she says. «I don't want to!» (The Guardian, from June 11, 2019)

Аналіз вербально-семіотичних параметрів інтерв'ю виступає першим етапом аналізу інтерв'ю, оскільки саме на цьому етапі розглядається вибраний учасниками інтерв'ю набір вербальних та синтаксичних одиниць. При цьому, аналіз інтерв'ю не обмежується аналізом реплік, та аналізом журналістських ремарок, оскільки, враховуючи причини, перераховані вище, вони теж є наслідком внутрішнього дискурсу інтерв'юера. Цей етап доцільно співвідносити із дискриптивною фазою аналізу дискурсу.

Н. Кравченко вказує, що до засобів вербально-семіотичного рівня відносять:

- «тематичний ланцюжок, оціночні номінативи, атрибутиви, експресиви, фразеологію, займенники, риторичні засоби;
- семантико-синтаксичні фігури;
- граматику / синтаксис (вибір синтаксичних конструкцій, особливості підрядних речень, зворотів, топікалізації, модальність,

пасивацію / активацію, генералізацію, номіналізацію, марковану / немарковану тему);

- когезію: топіки, засоби забезпечення топікальної узгодженості смислів, маркування основної теми й епізодів, тематичні й кореферентні висловлення;

- в усному дискурсі – систему взяття ходів; просодичні моделі, інтонацію, ритм в усному мовленні, графологічні особливості (розмір шрифту тощо) у писемних текстах» [41].

У цій же роботі знаходимо інформацію стосовно засобів вербально-семіотичного рівня, як етапу дескрипції дискурсу. Вказується, що вони є базою для визначення параметрів інтерпретаційних рівнів (змістовно-сміслового і мотиваційно-прагматичного), які, у свою чергу, піддаються поясненню на заключній, когнітивно-концептуальній ланці аналізу.

Прикладом вербально-семіотичного аналізу слугують такі аспекти: *маркована / не маркована тема; тематичний ланцюжок; актив / пасив; займенники; засоби експліцитної оцінки і концептуальної поляризації* тощо. Розглянемо запропоновані характеристики детальніше:

- *Маркована / немаркована тема* – збіг фразового суб'єкта з темою є немаркованою темою; розбіжність індексує марковану тему, що виконує в тексті особливу смислорозрізнявальну функцію) [42]. Прикладом такого слугує наступний уривок:

(3) *«Which is to say that Wolf, a Daily Show veteran who broke out with the blistering HBO special Nice Lady in 2017 and a burn-it-down turn at the White House correspondents' dinner in 2018, is not particularly accommodating or nice. Because there are things that are better than that. Like being funny.» (The Guardian, from June 11, 2019)*

У прикладі (3) маркована тема, виражена підрядним атрибутивним реченням, спрямована на актуалізацію знань читача та подачу мотивів журналістки до проведення цього інтерв'ю. Крім того, завдяки такому

прийому, оціночне судження – «...*is not particularly accommodating or nice.*» – виноситься у рематичний аспект, налаштовуючи читача на те, що респондент – дуже приємна людина з відмінним почуттям гумору.

- *Засоби експліцитної оцінки; синтаксис* – реалізується у специфічній побудові таким чином, щоб привернути увагу читача до проблемного питання, і, можливо, переконати його зайняти позицію автора; часто реалізується у вигляді риторичних запитань:

(4) «*The constant refrain was, if we've got this so-called rockstar economy, how is it that we have the worst homelessness in the OECD? How is it that you can't swim in most of New Zealand's rivers and lakes? How is it that child poverty had grown to the extent it has?*» *Robertson says.*» (*The Guardian*, from June 11, 2019)

У фрагменті (4) респондент висловлює сумніви стосовно загальноприйнятих фактів щодо економічної системи країни (використавши словосполучення «*rockstar economy*»), протиставляючи їх наявним гостросоціальним проблемам, використовуючи риторичні запитання, та повтори, виражені однаковою моделлю речення «*How is it that...*»;

- *Актив / пасив; тематичний ланцюжок* – реалізується завдяки граматичній структурі речення, задля того, аби підкреслити ставлення автора до того, що відбувається. Так, порівняємо наступні зразки:

(5) «*The decline was painfully obvious every Wednesday lunchtime, when Cable would have to wait the best part of 45 minutes to be called at Prime Minister's Questions, long after the leaders of Labour and the Scottish National Party and a string of backbenchers.*»

(6) «*He does not claim too much personal credit for the Lib Dem renaissance. The local advances, he says, were the fruit of old-fashioned Lib Dem graft: activists plugging away, on the ground, for years.*» (*The Guardian*, from June 10, 2019)

У фрагментах (5),(6) простежується, що журналіст позитивно ставиться до респондента, оскільки, говорячи про політичні проблеми його партії, він використовує пасивні конструкції, аби підкреслити, що опитуваний не мав безпосереднього впливу на ситуацію: «*The decline was painfully obvious...*», «*to be called at Prime Minister's*». У другому прикладі, простежується симпатія до респондента, зrealізована в наступних прикладах: «*Cable would have to wait*», «*He does not claim*»;

Ще одним зразком слугує наступний уривок:

(7) «*«The answer, in my view, was because the government wasn't sufficiently valuing those things. And if it wasn't being valued properly, it wasn't being measured, and if it wasn't being measured, it wasn't being done.»*» (*The Guardian*, from June 11, 2019)

Фрагмент (7) ілюструє використання пасивної конструкції задля акцентуалізації уваги на бездіяльності уряду.

- *Займенники; лексичні засоби концептуальної поляризації «ми – вони»; актив; перформативні дієслова.* Прикладом слугує наступний уривок:

(8) «*It wasn't that we'd rejected literature, but that it had rejected us. It was the same with politics. An exception was made for old authors like Émile Zola and Victor Hugo because we knew they were on our side and fought for us.*» (*The Guardian*, from June 8, 2019)

У представленому фрагменті – відповідь респондента на запитання – використано займенники «*we*» для привернення уваги аудиторії до того, що автор висловлювання співвідносить себе із певною групою індивідумів, про яких іде мова, об'єднуючи їх у специфічний соціальний прошарок; та «*it*», що, у даному випадку протиставляється першому, аби підкреслити непривілейованість соціальної групи, з якою самоідентифікувався автор. Крім того, наявність перформативних дієслів «*rejected*», «*fought*», а також граматичні та секвентивні конструкції, у яких їх було використано, створюють ефект безпорадності та підкреслюють неможливість цієї

соціальної групи робити вибір самостійно, акцентуючи увагу на обмеженні її прав. Варто також вказати, що чітко простежується протиставлення політиків та певного прошарку суспільства, що підкреслюється завдяки референсу на відомих гострополітичних французьких авторів.

Таким чином, підсумовуючи, зазначимо, що перший етап аналізу дискурсу інтерв'ю неможливий без аналізу мовних конструкцій, що були підібрані учасниками бесіди. Проте складність полягає в тому, що граматичні конструкції англійської мови відрізняються від наявних в українській, зокрема, використання активних / пасивних конструкцій, займенників, наявність формального підмета та перформативних дієслів, а їх використання обумовлюється певним меседжем, закладеним автором.

2.2. Аналіз змістовно-сміслових параметрів

Як ми вказували вище, без наявних результатів аналізу вербально-семіотичного рівня, неможливо приступити до роботи з другою ланкою аналізу – аналізу смислових параметрів, які слугують для генерування текстових смислів у дискурсі, зокрема:

1. Макропараметрів, до яких відносять:

- зміст тексту, як незмінна частина текстової інформації, що корелюється з темою і є відносно незалежною від контексту й змінних ситуаційних моделей учасників комунікації;

- сенс, як змінна інформативна складова, взаємоузгоджена учасниками спілкування на основі «підлаштування» пропозицій тексту під змінну й ситуаційно залежну частину своїх мовних моделей з огляду на їхню взаємозалежність та взаємозв'язок, а також спільності механізмів шифрування та розшифрування тексту;

2. Параметрів: імплікація, імплікатура, референція, прагматичні й семантичні пресуппозиції, інтертекстуальність;

3. Пресупозиції: семантичні (категорійні, екзистенційні, фактивні) і прагматичні (міжособистісні, ситуаційні та конвенційно-стратегічні).

Серед пунктів аналізу пресупозиційного параметру знаходимо наступні кроки:

- 1) вилучення семантичних пресупозицій;
- 2) встановлення прагматичних пресупозицій;
- 3) визначення функції пресупозицій у реалізації параметрів наступного мотиваційно-прагматичного рівня (стратегії, інтенції адресанта).

Щодо семантичних пресупозицій, слід зазначити, що вони становлять компонент смислу висловлювання, який повинен бути істинним з метою сприйняття інформаційного фрагменту як семантично нормального чи доречного. Такі пресупозиції можуть виявлятися в межах лексико-граматичних значень слів, граматичних форм і категорій. Розрізняють наступні типи семантичних пропозицій [18, с. 192]: *категорійні* (обмеження на семантичну сполучуваність), *екзистенційні* (припущення про те, що дещо існує) та *фактивні* (припущення про те, що дещо має місце, може мати місце і буде мати місце).

Антонімічними до вищеперерахованих є прагматичні пресупозиції – умови або контексти, існування яких є необхідним для того, аби висловлювання сприймалося зрозумілим у «навмисному» значенні, здійснивши задум мовця з передачі задуманого значення [42, с. 68-77]. До таких умов належать статус мовця і слухача, відношення між ними, вік, гендер, наявність або відсутність певного оточення, умови успішності спілкування та інші прагматичні чинники спілкування. Саме завдяки цьому реалізується поліфункціональність прагматичних пресупозицій, оскільки вони становлять один із параметрів дискурсу і, водночас, є умовою реалізації змістовно-смислових і мотиваційно-прагматичних параметрів.

Прагматичними пресупозиціями для висловлення є знання учасників дискурсу про приналежність до певної соціальної групи (друзів, знайомих,

колег, співгромадян); про ступінь знайомства і стосунки, знання про фінансовий стан особи, тощо. Оскільки в представленій роботі ми розглядаємо англomовне інтерв'ю як об'єкт дискурсивного аналізу, варто зазначити, що цей тип пресупозицій вартий особливої уваги, оскільки англomовне інтерв'ю проходить два рівні інтерпретації: серед аудиторії носіїв та серед людей, які володіють англійською на рівні другої (іноземної) мови. Різниця полягає в тому, що інтерв'ю зі всесвітньовідомою людиною буде однаково сприйматися на обох рівнях, проте, якщо не носій мови буде ознайомлюватися з інтерв'ю із респондентом, котрий має вагоме значення для англomовної спільноти, проте не є загальновідомим, то сприйняття представленого фрагменту буде ускладненим через незнання певних культурних особливостей. Зразком може слугувати наступний уривок з інтерв'ю Елізабет Мосс, американською акторкою та громадським діячем з питань захисту прав жінок виданню *The Sunday Times* від 8 вересня 2019 року, у якому вступ до інтерв'ю слугує короткою біографічною довідкою для читачів. Ще одним прикладом такої ситуації є інтерв'ю з Мішель Вольф виданню *The Guardian*, від 10 липня 2019, де ми в самому ж інтерв'юзнаходимо наступні стрічки:

(9) *«Like many people in Britain, I'd never seen Wolf before she got to her feet in Washington and caused a global sensation. We meet three weeks later, in the New York offices of Netflix.»*

З вищенаписаного можна зробити висновок, що навіть носії англійської мови, проте не мешканці американського континенту, відчують труднощі з ідентифікацією респондента.

До цієї ж гілки пресупозицій також відноситься комунікативно-конвенціональний клас.

Наступними виділяються міжособистісні пресупозиції, які включають знання комунікантів один про одного (статус, взаємини, гендер, вік, «спільна» інформація про третіх осіб, приналежність до соціокультурної

групі тощо) і обумовлюють можливість застосування стратегій і тактик, розігрування певних комунікативних ролей з метою забезпечення ефективної взаємодії. вказується, що кожне інтерв'ю розробляється за певним сценарієм чи фреймом, який відповідає соціальній ролі респондента. Певний набір кроків, ядро, – стереотипний, тоді як решта – підлаштовується під ситуацію. Серед маркерів, які відповідають за побудову сценарію інтерв'ю виділяють такі аспекти, як: приналежність / неприналежність учасників комунікації до журналістського середовища, публічність / непублічність респондента, форма представлення інтерв'ю аудиторії, взаємозв'язки безпосередніх учасників інтерв'ю, тощо. Так, якщо інтерв'ю відбувається між журналістом та публічною особою, для якої такі види комунікації становлять норму, то такі сценарії для неї звичні, унаслідок чого певні етапи будуть проходити легше й швидше.

Ситуаційні пресупозиції стосуються особистісних знань учасників спілкування про природу конкретної комунікативної ситуації, у яку включений текст.

Усі перераховані види прагматичних пресупозицій утворюють єдиний когнітивний контекст інтерпретації дискурсу, оскільки використовуються як спільний для учасників дискурсу простір контекстуалізації, на якому ґрунтується можливість порушення мовцем максимум якості / правдивості інформації, способу вираження і кількості інформації. Реалізується це вже у вступі інтерв'ю, як от:

(1) «Vince Cable, the other party leader stepping down this summer, looks like a man ready to hand over. In the Twickenham home he has lived in for 45 years...»

Чітко простежується перша тема – інтерв'ю з політиком, який пішов у відставку, і ця інформація налаштовує читача на відповідний тип інформації, яку той гіпотетично може отримати, створюючи таким чином своєрідну рамку (фрейм), усередині якої відбувається розвиток комунікації та

сприйняття інформації. Саме на цій ідеї будується дослідження референції як наступного змістовно-сислового параметру.

Аналіз референції передбачає:

1. Визначення типів референції з огляду на пресупозиції комунікантів щодо явищ об'єктивної та суб'єктивної дійсності, зокрема:

- ідентифікаційної: мовець і адресат поділяють знання про референт;
- інтродуктивної: адресант впроваджує об'єкт / фрагмент позамовної дійсності, невідомий адресату;
- неозначеної: інформація про референт не є частиною спільного фонду знань жодного з учасників спілкування.

2. Виявлення типів референції враховуючи моделі інтерпретації референта – внутрішньотекстову, інтерсеміотичну, соціосеміотичну, – а також співвідношення текстової інформації з реальним станом речей (ідентифікаційна, змодельована, інтерпретаційна) [43].

Вагомим пунктом в побудові схеми когнітивного аналізу дискурсу є поняття внутрішньотекстової референції – авторської моделі інтерпретації позатекстових ситуацій, що мають відношення до розмови, завдяки встановленню логічних (ідентифікаційних, каузативних, характеристики тощо) й асоціативних відносин між внутрішньотекстовими референтами (предметів, суб'єктів, явищ, ситуацій) у їх проекції на референт тексту. Саме цей тип референції слугує базою для побудови лінгвокультурологічної (семіосферної) моделі інтерпретації референта.

Наступним видом референції визначається соціосеміотична, що становить імпліковане відсилання до домінантних дискурсів, серед яких знаходимо певні канони побутової ідеології, стандартів суспільства, тощо. Зазвичай засобами соціосеміотичної референції є стереотипні оцінки, що вказують на інституційного адресанта, концептуальні метафори, лінгвоідеологеми, топоси, згорнуті тексти-відсилання до сценаріїв

комунікативної поведінки, типових для певних агентів і комунікативних ситуацій. Зокрема в інтерв'ю з комедіанткою ми бачимо наступне:

(3) *«Which is to say that Wolf, a Daily Show veteran who broke out with the blistering HBO special Nice Lady in 2017 and a burn-it-down turn at the White House correspondents' dinner in 2018, is not particularly accommodating or nice. Because there are things that are better than that. Like being funny.»* (The Guardian, from June 10, 2019)

У фрагменті (3) ми можемо простежити, що журналіст наводить низку соціальних кліше, що протиставляються особистості респондента.

Із вищевказаного етапу аналізу дискурсу випливає наступний – вивчення інтерсеміотичної й соціосеміотичної референції. Цей тип референції передбачає аналіз засобів інтертекстуальності – як у вузькому, так і в широкому сенсі. Розглянемо це поняття у вузькому сенсі. У такому випадку інтертекстуальність виявляється в одночасному існуванні двох або більше текстів чи інформаційних потоків в одному, що має прояв під час аналізу на змістовно-смісловому, жанрово-стилістичному, структурно-композиційному та знаковому рівнях. Що ж стосується реалізації поняття інтерсеміотичної референції в широкому сенсі, то вона відбувається завдяки взаємодії ціннісно-сміслових позицій учасників комунікації, що веде до глобальної контекстуалізації тексту як частини загального процесу комунікації в текстових семіосферах, гомогенних вихідному тексту в концептуально-смісловому плані [45]. Цей аспект важливий, оскільки в публіцистиці при поданні інтерв'ю дуже часто використовується цитування відомих особистостей чи близьких до респондента людей: членів сім'ї, друзів, колег, тощо. Також, інтерсеміотична референція проявляється в той момент, коли журналіст опитує учасників комунікації, використовуючи в запитанні загальновідомі факти, статистичні дані, посилаючись на попередні інтерв'ю, тощо. Таким чином матеріал, представлений читачеві, виглядає більш правдоподібним, привідкриваючи завісу особистості респондента та надаючи,

певним чином, можливість подивитися на ситуацію під різними ракурсами. Прикладом можуть слугувати наступні зразки:

(10) «*«Unfortunately,» tweeted a New York Times journalist, «I don't think we advanced the cause of journalism tonight.» The president of the WHCA released a statement regretting that «the entertainer's monologue was not in the spirit» of the group's mission. Executives at CBS News threatened to boycott the dinner in future, Trump declared the «filthy» comedian had «bombed», and Sean Spicer denounced her speech as «a disgrace». Andrea Mitchell, the veteran NBC News correspondent, demanded Wolf apologise to Sanders and others «grossly insulted» by her speech, while MSNBC host Mika Brzezinski tweeted: «Watching a wife and mother be humiliated on national television for her looks is deplorable.» All of which Wolf finds baffling because, she says, she didn't make fun of any woman's appearance.» (The Guardian, from June 1, 2019)*

У представленому фрагменті журналіст наводить позицію громадськості стосовно дій респондента під час того, як вона була ведучою офіційного вечора в Білому Домі. Наводиться думка журналіста видання *The New York Times*, голови WHCA, а також Президента США Дональда Трампа.

Наступним прикладом, що ілюструє цей вид референції виступає фрагмент, у якому респондент посилається на слова відомої письменниці Тоні Моррісон стосовно робочого графіку письменника аби обґрунтувати свій вибір щоденної рутини:

(11) «*Toni Morrison once said about writing at dawn: «Writers all devise ways to approach that place where they expect to make the contact, where they become the conduit, or where they engage in this mysterious process. For me, light is the signal in the transaction. It's not being in the light, it's being there before it arrives.» (The New York Times from August 8, 2019)*

Оскільки уривки (10) та (11) відрізняються між собою способом подачі цитованого матеріалу та матеріалу, на який посилаються учасники розмови,

то вважаємо доцільним зазначити, що методика аналізу інтертекстуальності як ланки дискурс-аналізу складається з:

1) опису інтертекстуальності у вузькому сенсі – як засобів розширення змісту тексту за допомогою різних видів цитування (прямого, непрямого, вільного непрямого), наративного повідомлення про факт, подію чи мовний акт без викладу його змісту, псевдоцитування, тощо;

2) виявлення засобів поглиблення сенсу тексту, формування його концептуального простору: ремінісценцій і прецедентних феноменів: цитат з відомих творів, афоризмів, прислів'їв та приказок, міфів та інших загальновідомих літературних одиниць, які володіють лінгвокультурологічною цінністю;

3) визначення інтертекстуальності в широкому сенсі;

4) виявлення типу зв'язку включеного тексту з текстом-реципієнтом: діалогізація, спростування тощо;

5) визначення дискурсивних стратегій і тактик, що реалізуються засобами інтертекстуальності.

Таким чином, ми можемо простежити тенденцію лінгвокультурної обумовленості інтерпретації текстового зразка людьми, які не є носіями англійської мови, що підсилюється поглибленим знанням інтерв'юєра та респондента один до одного, оскільки обоє готуються до інтерв'ю, взаємообумовлюючи свої висловлювання відповідно до актуальних подій англomовного соціального середовища, у якому вони перебувають.

2.3. Аналіз мотиваційно-прагматичних параметрів

Третя ланка дискурс-аналізу включає розгляд параметрів, що виявляють зацікавленість учасників комунікації до взаємодії та конструктивного спілкування і результати цього спілкування, зреалізовані в тексті інтерв'ю.

Умовно ці параметри поділяються на наступні групи: комунікативно-особистісні, ситуаційні та інтенційно-стратегічні.

Комунікативно-особистісні параметри відповідають за визначення адресанта і адресата, їх комунікативних ролей, а також міжособистісного контексту. Мотиваційно-прагматичний аналіз дискурсу в даному аспекті звертається до вивчення характеристик учасників, зреалізованих через їхні статуси й ролі в конкретній ситуації – під час інтерв'ю. Когнітивну базу для такого типу параметрів становить міжособистісний контекст: знання комунікантів один про одного – про взаємні соціопсихологічні особливості, рівень знайомства й соціальної дистанції із урахуванням соціальних статусів і обумовлених ними ролей. Варто ще раз підкреслити, що цей аспект відіграє важливу роль у когнітивному аналізі дискурсу неносієм мови, оскільки виступає свого роду актуалізацією знань стосовно журналіста та респондента для тих, хто ознайомлюється зі зразком тексту.

До ситуаційних параметрів відносять місце і час комунікації; артефакти матеріального оточення, на яких фіксується увага учасників під час розмови і які здатні змінити хід взаємодії; серйозність вимог і формальність, що вже визначають такі параметри як форма одягу для учасників спілкування, тон, у якому відбувається розмова, кількість людей, задіяних під час запису інтерв'ю (наявність / відсутність фотографа, асистентів, візажистів та перукарів якщо інтерв'ю передбачає фотосесію). Усе це зазвичай імпліцитно подається у вступі до інтерв'ю чи в коментарях до фото, що обрамлюють текст. Так, наприклад, в інтерв'ю з моделлю та акторкою Карою Делевінь, журналістка робить наступний вступ:

(12) «'Oh my gosh, I love your dress!» Cara Delevingne stretches out a hand and nods approvingly. It's an offhand comment, but it still feels like a big compliment coming from someone who has twice been named model of the year at the British Fashion awards, the woman who singlehandedly sold bushy brows to the masses, and who – for a time – was so conspicuous that you could barely pick

up a magazine without said brows staring back at you. For her part, Delevingne looks laid-back yet pristine, the same way wealthy people do at airports – sequin top and impractical-for-most white trousers; smudgy, kohl-rimmed eyes that are just the right side of slept in; a loose French plait slung over one shoulder; «curated» diamond piercings snaking up both ears. She chose her top because it was in the colours of the union jack but, come to think of it, she says, «it could be the American flag couldn't it ... or, er, French?» (The Guardian, from August 3, 2019)

Розглянемо зразок (12) детальніше. Можемо простежити, що журналістка розпочинає статтю з цитування першої фрази, яку дає респондент, а саме – комплімент стосовно зовнішнього вигляду журналістки. У такий спосіб читачеві було продемонстровано рівень соціальних відносин між учасниками розмови, їхній настрій, подальший тон інтерв'ю та манеру його викладу. Зокрема далі журналістка перераховує досягнення Кари Делевінь, аби підкреслити значущість цього компліменту: *«...twice been named model of the year ... the woman who singlehandedly sold bushy brows to the masses, ... so conspicuous that you could barely pick up a magazine without said brows staring back at you.»* А також, авторка описує зовнішній вигляд знаменитості, що вказує на неформальний характер спілкування.

Інтенційно-стратегічні параметри спрямовані на визначення комунікативних конвенцій, стратегій, тактик та комунікативних ходів; їхньої типології, засобів оптимізації та взаємодії. Когнітивною базою для таких параметрів виступає комунікативний контекст, до якого відносять знання співрозмовників про соціокультурні норми комунікації та інтеракції. В аспекті конwersаційного аналізу, комунікативний контекст розглядається як «базисний» нормативний порядок, структура соціокомунікативних практик та очікувань, на основі яких учасники вибудовують власну поведінку та інтерпретують поведінку іншого. Саме цей порядок виявляється в структурах розмови і визначає універсальні стратегії людей, які беруть участь в

комунікації, і правила зміни комунікативних ролей. Такий тип контексту може бути обумовленим етнокультурними особливостями.

Під час аналізу та диференціації такого аспекту аналізу дискурсу важливо враховувати:

1) особливості взаємозумовленого зв'язку стратегій і комунікативних ролей учасників;

2) специфіку комунікативних конвенцій і стратегій:

а) представленість, розподіл і взаємозв'язок комунікативних конвенцій (універсальних, інституційних, етноспецифічних);

б) типи комунікативних стратегій – комплексних мовних і немовних дій, спрямованих на досягнення тієї чи іншої мети при комунікативній взаємодії учасників спілкування: кооперативних і конфліктних, прагматичних і комунікативно-ситуаційних, загальних і часткових, допоміжних та головних / когнітивних, транспозиції, узагальнення, референційної або номінації, предикації та фреймування.

Для аналізу мотиваційно-прагматичних параметрів усного дискурсу пропонується комплексна інтегративна методика, яка включає методи, й прийоми аналізу таких напрямків сучасної прагмалінгвістики і дискурс-аналізу, як теорія мовленнєвих актів, теорія кооперативних максим й імплікатур Г. Грайса, концепція «обличчя і ввічливості» П. Браун і С. Левінсон.

Серед етапів аналізу знаходимо наступні:

1. Опис фрагменту тексту з точки зору дотримання / порушення кооперативних максим, використання прямих і непрямих мовленнєвих актів, превілеювання стратегій позитивної або негативної ввічливості, а також визначення функціонального навантаження їхнього використання та обґрунтування частоти використання зазначених параметрів через призму ситуативності дискурсу.

2. Визначення імплікатур, які повідомляються внаслідок відхилення від передбачуваного дотримання кооперативних постулатів.

3. Пояснення випадків збігу імплікатури з ілокутивною силою мовленнєвого акту.

4. Визначення кооперативної максими, що порушується частіше за інших, та метою цього порушення: обумовлене воно жанровими особливостями текстового зразка чи параметрами комунікативної ситуації.

5. Аналіз ілокутивної сили непрямих актів, а також граматичних форм, за допомогою яких в дискурсі здійснюється ілокутивна функція; визначення засобів вираження інших прагматичних параметрів.

6. Аналіз особливостей дотримання комунікантами умов успішного перебігу мовленнєвих актів.

Представлені ланки методики – не система лінійного аналізу, а може порушуватися за умови дотримання основного вектора дослідження.

Розглянемо зазначені вище поняття детальніше, проілюструвавши їх прикладами.

1. Комунікативні максими – постулати, розроблені Г. Грайсом, засновані на принципах кількості інформації, її якості, відносності / релевантності та послідовності викладу.

(13) «*«People go on and on about you have to forgive and forget to move past something,» she said. «No, you don't.»*»(The New York Times from September 7, 2019)

Так, ми спостерігаємо наявність невеликої кількості тексту, яка розпочинається з посилення на загальновідомий стереотипний вираз стосовно того, як справлятися з переломними ситуаціями в житті, а також подається одразу заперечення цього факту та пояснення, чому саме такий вибір має бути зроблений. Таким чином, цей зразок повністю відповідає реалізації комунікативних максим.

2. Концепт позитивної / негативної ввічливості, де позитивна ввічливість детермінується як «ввічливість зближення», уособлена концептом «зацікавленість» і оснований на прояві уваги й інтересу до партнера по спілкуванню, прагненні до взаєморозуміння й злагоди, вибудовування атмосфери внутрішньогрупової ідентичності. Негативній ввічливості приділяється набагато більше уваги в сучасних наукових колах. Це поняття визначається як «ввічливість віддалення», зреалізована за допомогою концепту «незалежність», тобто мінімізує примус, дозволяючи зберігати дистанцію між учасниками комунікації.

Визначаються близько 15 стратегій позитивної ввічливості, на які вказують наступні лінгвістичні параметри: «показники ступеня» (прикметники, прислівники), тактики включення / залучення: інклюзивне «ми», спільний сленг, контактні звернення (особисті імена, прізвиська, неформальні звернення), використання псевдозгоди та інших засобів, які дозволяють уникнути розбіжностей у спілкуванні. Пропонуємо до розгляду наступний зразок тексту:

(14) *«Which is one of the reasons she understands the impact of sites like Goop. As a doctor she knew that scrolling for cures was a waste of time, but as a parent she wanted to believe in magic. «These sites offer you that emotional connection that doctors often jumped. And I think that's a big fault of medicine. When I trained, we were taught that you don't talk about yourself with patients, you keep a stiff upper lip. But part of my success comes from people wanting their doctor to be a human. They want their doctor to be authentic. They want to know their doctor cares for them.»» (The Guardian, from August 8, 2019)*

У фрагменті (14) простежуються стратегії позитивної ввічливості респондента стосовно журналістки та читачів, зокрема, завдяки наявності інклюзивного «ми», використання порушення граматичної норми з так званими Stative Verbs – *«people wanting»*, а також журналістки стосовно

респондента й аудиторії, що реалізується у демонстрації двох протилежних поглядів на ситуацію – «*As a doctor ..., but as a parent*»

Стосовно негативної ввічливості, то таких стратегій нараховують близько 10. Вони реалізуються наступними лінгвістичними параметрами: неозначено-особовими, безособовими і питальними формами, пасивом з метою імперсоналізації висловлювання, тобто виведення партнера по спілкуванню з дискурсу; дистантних або формальних звернень, непрямих мовленнєвих актів, умовного способу, номіналізації, генералізації, або встановлення примусу як загального правила, вибаченнях, риторичних питаннях тощо. Приклад негативної ввічливості знаходимо в тому ж інтерв'ю:

(15) «*Last year, she went to the Goop summit. «Under my real name, of course. I mean, my whole thing is like, ‘the truth’, right?» She chuckles darkly. «There were three talks on how death isn’t real. Apparently when you die, you can use love in your brain to bring you back from the dead. Did you know that? One of the speakers said love cured her cancer, but neglected to tell everybody she’d also had chemotherapy. She said she got cancer because she was ‘afraid of getting cancer’. That was a very common theme, that fear is the cause of the illness, and that love is the cure.»»(The Guardian, from August 8, 2019)*

Маркерами негативної ввічливості у фрагменті (15) виступють риторичні запитання «*I mean, my whole thing is like, ‘the truth’, right?»* та «*Did you know that?»*, а також наступні фрази: «*of course*», «*apparently*», що в цьому контексті виступають радше саркастичними. Про це ж свідчить і наявне цитування.

Позитивна ввічливість частіше реалізується в експресивних мовленнєвих актах таких як вітання, прощання, подяка і вибачення, в той час як негативна ввічливість – у спонукальних актах, серед яких прохання, поради, пропозиції й запрошення.

3. Мовленнєвий акт: найбільш визнаною є класифікація Дж. Серля, який залежно від ілокутивної мети виокремлював:

- репрезентативи або асертиви із асертивною метою «сказати, як справи»: твердження, звіти, описи, розповіді;
- комісиви із комісивною метою «спонукати мовця зробити щось», зреалізованих за допомогою маркерів «обіцяю», «зобов'язуюсь», «клянусь»;
- директиви – акти спонукання із директивною метою «спробувати змусити партнера по спілкуванню зробити щось», марковані такими типами речень, як наказ, прохання, порада, вимога, пряме запитання, запрошення;
- декларативи із декларативною метою «змінити світ», «встановити внесення змін вповноваженою особою в статус об'єкта»: призначення на посаду, присвоєння звань, винесення вироку;
- експресиви із метою «висловити почуття або установки щодо стану справ, представленого пропозиційним змістом акту»: співчуття, вибачення, поздоровлення, побажання.

У прямих мовленнєвих актах ілокутивна мета – запланований та передбачений мовцем результат, – реалізується за допомогою ілокутивних показників, зокрема, мета спонукання адресата до дії прямо виражається перформативними дієсловами. Що ж стосується непрямих мовленнєвих актів, то ілокутивна мета в них формально не позначена, тобто в мовній структурі відсутні спеціальні формальні показники ілокутивної функції завдяки «додатковому» пропозиційному змісту, який вилучається з огляду на обставини комунікативної ситуації при дотриманні умов успішності мовленнєвого акту. Так, у представленому фрагменті (16) інтерв'ю з Тейлор Свіфт чітко простежується ілокутивна мета «спонукати говорити далі», зреалізована ситуативно.

(16) «*Meaning?*»

I used to be like a golden retriever, just walking up to everybody, like, wagging my tail. «Sure, yeah, of course! What do you want to know? What do you need?» Now, I guess, I have to be a little bit more like a fox.» (The Rolling Stones, from September 18, 2019)

Доповненням до вищевказаного є таксономія, вибудована В. Богдановим, яка розподіляє директиви на реквестиви (акти прохання, благання, заклинання) – реалізують наявність вигоди для адресанта; і адвісиви (поради, рекомендації, пропозиції, запрошення) – уособлюють наявність вигоди для адресата, тому багаторазово есплікується самим мовцем або формулюється ним в імпліцитній формі.

Аналізуючи вищезазначене, хочемо ще раз наголосити, що використання тих чи інших мовних засобів безпосередньо пов'язане із прагматичними цілями спілкування, проте ситуативність будь-якої розмови також може виступати підсилювачем. Зокрема, від емоційного стану учасників комунікації залежить підбір емоційно-зabarвленої лексики та синтаксичних конструкцій, що використовуються комунікантами.

2.4. Аналіз когнітивно-концептуальних параметрів

Останнім етапом у вибудові моделі когнітивного аналізу дискурсу інтерв'ю є визначення когнітивно-концептуальних параметрів дискурсу – характеристик, які виявляють особливості представлення події в ситуаційній моделі автора / мовця і вплив його дискурсу на інтерпретативні фрейми адресатів. У широкому сенсі такі параметри слугують з'єднанням між дискурсом і контекстом, враховуючи усвідомлення контексту як лінгвокогнітивної категорії, яка вносить роз'яснення щодо того, як соціокультурні чинники впливають на структури тексту / дискурсу та щодо ролі дискурсу в формуванні контексту.

Варто вказати, що ситуаційна модель виступає основним параметром, що визначає когнітивно-концептуальні особливості дискурсу, та детермінується як знання комунікантів (досвід, установки, почуття, емоції, думки) стосовно ситуацій, представлених в дискурсі. Процес визначення знайомої ситуації модулюється кореферентними висловлюваннями, повторення яких створює лінгвістичний механізм, який викликає

концептуальну репрезентацію всієї ситуації, що містить певний обсяг знань про ознаки ключового концепту тексту.

Ситуаційна модель когнітивного аналізу дискурсу не тотожна поняттю контекстуальної моделі, оскільки контекстуальна модель виступає прототипом комунікативних параметрів дискурсу, тоді як ситуаційна модель – змістовно-сміслових параметрів, що дає певний зміст комунікативній матриці, базуючись на досвіді перебування комунікантів у аналогічних ситуаціях. Відповідно до Т. ван Дейка [14], така модель формує «абстрактний семантичний опис глобального змісту дискурсу», або його найбільш вагомих у концептуальному аспекті фрагментів (макроструктуру).

На семантичному рівні, макроструктура набуває вираження за допомогою послідовності макропропозицій, які виводяться із пропозицій-семантичних констант висловлювань, що вибудовуються на основі правил організації інформації.

Методика когнітивно-інтерпретаційного аналізу як заключна складається з:

- 1) визначення змістовних фрагментів, які експлікують події, стани речей, ідеї, уявлення, знання;
- 2) відбору кореферентних фрагментів і їх редукції до пропозицій, які виявляють ситуаційну модель автора;
- 3) виявлення дихотомічності, амбівалентності базисних структур тексту, які відображають можливість варіативного уявлення та інтерпретації подій суб'єктами з різними ситуаційними моделями;
- 4) визначення імпліцитних сенсів та їх упорядкування в пропозиції; розподіл пропозицій, які підтверджують авторську модель подій та виявляють альтернативну ситуаційну модель – вірогідність іншого сценарію розвитку подій та їх інтерпретації, що відрізняється від авторської;

5) виявлення експліцитних й імпліцитних каузальних характеристик фрагменту тексту на основі розмежування фрагментів, які знаходяться в секвенції чи знаходяться один з одним в причинно-наслідкових відносинах;

6) упорядкування виявлених пропозицій на основі спільності концептуальних мотиваторів, що дозволяє обґрунтувати авторську й альтернативну авторській моделі подій базуючись на прототипах колективної свідомості й архетипах колективного підсвідомого, що обґрунтовують цю модель;

7) виявлення структурного закону, логічного коду, який пояснює смислову опозицію й визначає найбільш оптимальний сценарій розвитку подій.

Згідно з запропонованою моделлю аналізу, проаналізуємо інтерв'ю із американським письменником Стівеном Кінгом у розмові із журналісту американського видання «The Guardian» Хан Брукс від 7 вересня 2019, яке носить назву «*Stephen King: 'I have outlived most of my critics. It gives me great pleasure' The writer on his new book about a camp for telekinetic children, being a national treasure and listening to rock music as he works*». Знову зазначимо, що описані вище позиції когнітивного аналізу не є хронологічними.

(16) «Born in Maine in 1947, Stephen King wrote his first published novel, Carrie, in 1974 and has spent the subsequent half-century documenting the monsters and heroes of small-town America. His rogues' gallery of characters runs the gamut from killer clowns and demonic cars to psychotic fans and unhinged populist politicians.

His best-loved books include The Stand, It, The Dead Zone and Pet Sematary. King's latest novel, The Institute, revolves around a totalitarian boot camp for telekinetic children. The kids check in – but don't check out.

Carrie was published against the backdrop of Watergate, Vietnam and the Patty Hearst kidnapping. Is America a more or less scary place to write about now?

The world is a scary place, not just America. We're in the spooky house – on the ghost train, if you prefer – for life. The scares come and go, but everyone likes make-believe monsters to stand in for the real ones.»

Перш за все, вказуємо, що, оскільки в інтерв'ю беруть участь двоє людей, то аналіз відбуватиметься з урахуванням авторства обох. Також, оскільки до розмови готувалися обоє комунікантів, можна упустити вірогідність альтернативного розвитку розмови, оскільки цей конкретний зразок передбачає скоріше бесіду-відповіді на запитання, аніж жваву дискусію. Тобто, хоч питання журналіста й вибудовані послідовно й логічно, вони не спрямовані на жваве обговорення.

Інтерв'ю розпочинається з короткого біографічного нариса, метою якого є нагадати читачеві найвизначніші твори автора, а також підвести аудиторію до безпосередньої теми інтерв'ю – обговорення нової книги, яке анонсоване у заголовку статті. Це важливий етап аналізу, оскільки, попри світову популярність автора, не всі знайомі з його творчістю в деталях.

Перше питання стосується географії творів автора, оскільки він відомий «містечковими» романами, зважаючи на те, що події його книжок розгортаються у невеличких, тихих та нічим не примітних американських містах, переважно у штаті Мейн. Відповідаючи на це запитання, містер Кінг користується концептом позитивної ввічливості, висловлюючи свою думку стосовно монстрів у повсякденному житті: «*We're in the spooky house – on the ghost train, if you prefer – for life. The scares come and go, but everyone likes make-believe monsters to stand in for the real ones.»*. Використовується формальне «ми» та «кожен». Цей постулат, насправді, є загальнолюдським та загальновідомим, тому можна стверджувати, що висловлювання базується на прототипах колективної свідомості. Натомість, незважаючи на відданість

Америці в плані плейсменту подій своїх творів, автор підкреслює, що вона не є найнебезпечнішим місцем у світі, тоді як читатська аудиторія може мати протилежну думку, не погоджуючись із автором висловлювання й створюючи альтернативну гілку аналізу.

«The Institute is about a concentration camp for children, staffed by implacable factotums. To what extent did Trump's immigration policies affect the book?»

Trump's immigration policies didn't impact the book, because it was written before that incompetent dumbbell became president. Children are imprisoned and enslaved all over the world. Hopefully, people who read The Institute will find a resonant chord with this administration's cruel and racial policies.

You were raised in a working-class Republican household. What would your mother make of today's GOP?»

My mother bolted the GOP the last time she voted and cast a ballot for George McGovern. She hated the Vietnam war. I was sworn to secrecy, but feel the statute of limitations on that has run out. In Maine, lots of Republicans are more purple than red. It's how Senator Susan Collins keeps sliding by.»

Наступне питання спрямоване на співставлення політики Президента США Дональда Трампа та подій, які відбуваються в останньому творі містера Кінга. Експліцитно, письменник заперечує будь-яке відношення зовнішньої політики Уряду до подій у книжці, вказуючи, що вона була написана до обрання містера Трампа Президентом. а також, висловлюючи власне ставлення до голови держави: *«Trump's immigration policies didn't impact the book, because it was written before that incompetent dumbbell became president.»*, використовуючи фразу *«incompetent dumbbell»* для його характеристики. У наступній відповіді, стосовно політичної ситуації у США, письменник висловлює свою позицію за допомогою імпліцитних засобів, зокрема фраза *«In Maine, lots of Republicans are more purple than red.»* дає зрозуміти, що політики скоріше знаходяться посередині між двома партіями, ніж

виступають чітко розділеними за своїми політичними переконаннями. Ключове слово в характеристика держслужбовців – «purple», оскільки цей колір утворюється завдяки поєднанню червоного (кольору Республіканців) та синього (кольору, притаманного Демократичній партії). Розуміння цієї метафори виступає на рівні знання лінгвокультурних особливостей американського суспільства.

«For all the terrors in your work, there's an underlying faith in basic human decency. This suggests you think most people are basically good.»

Yes, most people are good. More people are anxious to stop a terrorist attack than to start one. They just don't make the news.»

Далі інтерв'ю розвивається в бік обговорення звичок письменника та його поглядів на людство, оскільки журналіст цікавиться, чому всі книжки автора закінчуються добре, використовуючи при цьому генералізацію, як маркер стратегій позитивної ввічливості: «*For all the terrors in your work*», «*most people are basically good*». Оскільки бесіда й надалі походить в позитивному настої, ці ж стратегії використовуються й респондентом: «*...most people are good. More people are anxious....*».

«You started out being dismissed by the literary establishment as a lowly peddler of cheap horror. You're now a lauded national treasure. How does it feel to be respectable?»

It feels good to be at least semi-respectable. I have outlived most of my most virulent critics. It gives me great pleasure to say that. Does that make me a bad person?

Isn't it also partly because the boundary between literary fiction and genre fiction has become more porous? The old high/low distinction doesn't exist in the same way.

Well, there's still a strange – to me, anyway – and totally subjective line between high culture and low. An aria from Rigoletto, La donna è mobile, for

instance – is high culture. Sympathy for the Devil by the Stones is low. They're both cool, so go figure.

I've heard that you like to write to loud music. Isn't that really distracting?

I'm listening to Fine Young Cannibals [right now]. Soon to be followed by Danny and the Juniors and the Animals. I love rock – the louder the better.»

Слідуюче питання безпосередньо пов'язане із цитатою в заголовку, оскільки журналіст пригадує той факт, що Стівен Кінг не одразу став популярним, а страждав від гострої критики літературної спільноти, тому цікавиться, як змінилася самоідентифікація автора, коли він здобув визнання. У відповідь письменник відповідає «...*I have outlived most of my most virulent critics. It gives me great pleasure to say that. Does that make me a bad person?*», проте ніде в журналістських ремарках не вказаний жестовий чи мімічний супровід цієї репліки, тому існує кілька варіантів когнітивної інтерпретації зазначених слів: аналізуючи секвентивність вказаної відповіді й відповіді про те, що більшість людей за своєю природою добрі, можна сприйняти її як хороший жарт, але така трактація можлива лише завдяки попереднім знанням про письменника, його характер, та манеру спілкування. У протилежному випадку, можна говорити про альтернативу авторській когнітивній моделі та трактування цих слів як саркастичної замітки. Зазначимо, що до початку відповіді на це запитання прив'язується наступне: «- *It feels good to be at least semi-respectable... – Isn't it also partly because...*», що проявляє його каузальну характеристику, враховуючи секвантивність реплік. Більше того, посилення на попередні слова респондента в побудові запитання виступають маркером імпліцитної позитивної ввічливості. Відповідь на представлене запитання реалізується за допомогою посилення на загальнолюдські архетипи «*An aria from Rigoletto, La donna è mobile, for instance – is high culture*», оскільки цю оперу вважають перлиною класичного музичного мистецтва, протиставляючи її класичній роковій пісні «*Sympathy for the Devil by the Stones is low. They're both cool, so go figure.*», що теж вже давно увійшла до

списку найвизначніших хітів. Проте для людей, молодших 30, обидва твори будуть класичними, тому в залежності від аудиторії, яка сприймає інтерв'ю, ця фраза може або збігатися з когнітивним аналізом автора, або відрізнятись, оскільки прототипом низької культури для них буде інший музичний напрям, інша епоха музичної творчості, тощо.

«But does the music leave an imprint on a book's tone or pace? Would a chapter written while listening to the Animals, say, differ from a chapter written under the influence of the Ramones?»

The music I happen to be listening to can sometimes affect word choice, or cause a new line, but never affects style.»

Наступних кілька запитань знаходиться в наслідковому зв'язку з попереднім, оскільки сприйнявши й проаналізувавши відповідь із зазначенням рок-композиції як представника високої культури, журналіст вступає в інтеракції з респондентом, посилаючись на свої попередні знання про нього та натякаючи, що проводилася підготовка до інтерв'ю: *«I've heard that you like to write to loud music. Isn't that really distracting?»* а також наступне: *«But does the music leave an imprint on a book's tone or pace? Would a chapter written while listening to the Animals, say, differ from a chapter written under the influence of the Ramones?»*. У зазначених прикладах журналістом наводяться назви рок-гуртів, що полярно-протилежні по напрямку та стилю виконання, тому без знання цього факту чи творчості виконавців читачеві буде досить важко зрозуміти імплікований зміст запитання.

«You're astoundingly prolific. What's your feeling about those novelists who spend years crafting and rewriting a novel? Envy at their rigour? Exasperation?»

Some writers take years; James Patterson takes a weekend. Every writer is different. I feel that a first draft should take about four months, but that's me. And I go over my work obsessively. Here's another thing – creative life is absurdly short. I want to cram in as much as I can.»

Далі журналіст змінює русло розмови, очевидно повертаючись до розробленого заздалегідь сценарію інтерв'ю: «*You're astoundingly prolific. What's your feeling about those novelists who spend years crafting and rewriting a novel? Envy at their rigour? Exasperation?*», причому, спрямовуючи респондента в найбільш бажаному напрямку, використовуючи уточнюючі питання як частину своєї репліки. Розкриваючи деталі стосовно своєї продуктивності, письменник вказує, що за свої життя хоче «*cram in*» якомога більше романів. Відповідно до контексту, стає ясно, що він означає «створити», проте, було використано саме цей вираз, оскільки по-перше, він підходить до неформальності розмови, а по-друге, відповідно до «MacMillan Dictionary» він несе в собі додаткове значення – «to do a lot of activities in a short time» [58].

«Have you ever forced yourself to go slower?

Deliberately go slower? No, never. I've written longhand [Dreamcatcher], but poke along and obsessively polish? No. You keep picking a scab, you're gonna make it bleed instead of heal.

You've said your characters sometimes speak in your head to the point where they blot out the real world. That makes writing fiction sound like a close cousin to mental illness...

I don't think writing is a mental illness, but when I'm working and it's going really well, time and the real world kind of disappear.

If that's the ideal state of grace, is it sometimes hard to let go? Do you ever find yourself haunted by books or characters you've ostensibly laid to rest?

Sometimes characters, like Holly Gibney from the Mr Mercedes books and The Outsider, cry to come back – or Roland of Gilead – but they are the exceptions.»

Прив'язуючись до зазначеного у відповіді терміну в чотири місяці на перший чорновик, журналіст кардинально змінює вектор запитання, запитуючи, чи доводилося коли-небудь письменнику сповільнювати роботу.

Відповідь дуже специфічна й непередбачувана: *«Deliberately go slower? No, never. I've written longhand [Dreamcatcher], but poke along and obsessively polish? No. You keep picking a scab, you're gonna make it bleed instead of heal.»*

Порівняння власної роботи з мозолем викликає негативні конотативні асоціації, проте, може мати у собі імпліцитну подачу автором свого твору чи ідеї, як чогось, що постійно надокучає й співіснує у нездоровому симбіозі з письменником аж до моменту публікації. Підтвердженням такої інтерпретації може бути наступне запитання: *«You've said your characters sometimes speak in your head to the point where they blot out the real world.»* та відповідь на нього: *«...when I'm working and it's going really well, time and the real world kind of disappear»*. Проте далі інтерв'юер висуває наступне припущення: *«If that's the ideal state of grace, is it sometimes hard to let go?»*, базуючи на ньому наступне запитання: *«Do you ever find yourself haunted by books or characters you've ostensibly laid to rest?»*. Стівен Кінг відповідає наступне: *«Sometimes characters, like Holly Gibney from the Mr Mercedes books and The Outsider, cry to come back – or Roland of Gilead – but they are the exceptions»*. Експліцитно перераховуються герої творів, проте імпліцитно, автор дає зрозуміти, що ці персонажі є його улюбленими, або ж він не відчуває повної сатисфакції в їх розкритті.

«You've collaborated with the writer Peter Straub (on the novels The Talisman and Black House) and your sons Owen and Joe. Is there another you'd love to write a novel with?»

I loved collaborating with my boys, and with Peter Straub, and will hopefully do it again. I'd love to collaborate with Colson Whitehead, Michael Robotham, Linwood Barclay, Alex Marwood, Tana French. No time, I guess, but those would be cool mixes. The ideal is to groove with someone so completely you make a third voice.»

На завершення, журналіст запитує про готовність Кінга співпрацювати з іншими авторами, пригадуючи колаборацію з Peter Straub. Містер Кінг

вказує, що він із задоволенням попрацював би із низкою митців: «*I loved collaborating with my boys, and with Peter Straub, and will hopefully do it again. I'd love to collaborate with Colson Whitehead, Michael Robotham, Linwood Barclay, Alex Marwood, Tana French....*»

«*The president orders every book in America to be burned. You have time to save three of your own novels. Which three?*

Which books of mine would I save? Dumb question, but I'll play. Lisey's Story, The Stand and Misery.»

Останнє запитання в цьому інтерв'ю було досить провокативним: «*The president orders every book in America to be burned. You have time to save three of your own novels. Which three?*», та вибране для того, аби респондент вказав приклади робіт, якими найбільше пишається. Цілком логічно, що це питання буде важливим для фанатської бази письменника, оскільки, цілком логічно, що вони захочуть побачити перерахованими свої улюблені твори, тому цілком справедливим було б перерахування найпопулярніших творів. Звертаючи увагу на відповідь, зустрічаємо наступне: «*...Lisey's Story, The Stand and Misery.*» Аби зрозуміти, чи виправдав автор сподівання читачів, потрібно знати хоча б базову інформації про ці романи.

Lisey's Story – 54 книжка, написана Стівеном Кінгом, опублікована в 2006 році. Історія оповідає про пригоди лондонської вдови, яка, розбираючи папери свого чоловіка, поринає в спогади та незвичайні подій. Написана на межі жанрів фантастика жахів та фентезі, книжка була нагороджена премією «Локус» за найкращий фентезійний роман, та Всесвітньою премією фентезі за найкращий роман [65].

The Stand – постапокаліптичний роман Стівена Кінга, який побачив світ у 1990 році та розповідає про пандемію, що вбила практично все населення світу, і про протистояння небагатьох вцілілих після її припинення. Жанр визначається як Фантастика жахів, Фентезі, Спекулятивна белетристика. Не був відзначений жодними нагородами [71].

Misery – роман американського письменника Стівена Кінга, написаний у жанрі психологічного трилеру, уперше опублікований 1987 року. В основі сюжету твору – взаємовідносини популярного письменника Пола Шелдона та його психопатичної шанувальниці Енні Вілкс. Роман удостоївся премії Брема Стокера, а також номінувався на Всесвітню премію фентезі [67].

Як видно з короткого опису, усі три книги були написані в різні періоди життя письменника та здобули різний ступінь популярності, враховуючи кількість творів, спродуковану автором загалом, вибір саме цих, очевидно, обумовлений особистісними причинами Стівена Кінга. Тому читачі утворюють альтернативну гілку аналізу, оскільки більшість матиме власну відповідь на запитання.

Загалом, чітко простежується фреймовість та сценарність інтерв'ю. Як ми вказували, факт популярності респондента та його при звичаєності до спілкування з журналістами робить процес опитування легшим. Крім того, чітко простежується підготовка журналіста до розмови, оскільки він посилався на інформацію, яка озвучувалася респондентом попередньо. Попри відсутність журналістських ремарок, чітко відчувається дружня атмосфера та доброзичливе ставлення учасників комунікації один до одного. Проте, недостатня обізнаність у манері спілкування Стівена Кінга з журналістами все ще дає можливість двоякої інтерпретації його слів у певних моментах.

Висновки до розділу 2

У розділі 2 ми опрацювали зразки англомовного інтерв'ю з різних жанрів, оскільки лише жанрова варіативність могла забезпечити вибудування найбільш об'єктивної моделі когнітивного аналізу інтерв'ю.

Ми виявили, що один і той самий зразок тексту може бути проаналізований з різних точок зору та за допомогою різних ресурсів:

Вербально-семіотичних, змістово-сміслових, мотиваційно-прагматичних та когнітивно-концептуальних параметрів.

Складність когнітивного аналізу інтерв'ю полягає в кількості його учасників, оскільки до уваги береться не лише висловлювання безпосередніх учасників комунікації, а й читача, тобто людини, яка сприйматиме подану інформацію. У свою чергу релевантність інтерпретованої читачем інформації залежить від тезауруса читача, його обізнаності в лінгвокультурних особливостях англомовного середовища, а також загального рівня володіння англійською мовою.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. Поняття дискурсу пройшло значний шлях розвитку, трактування та подачі в наукових колах від філософського «аргументоване висловлювання» до «науковий трактат» у період Середньовіччя та Нового Часу. Проте, завдяки когнітивній революції 50-х рр. минулого століття, цей термін почали широко використовувати в лінгвістиці задля детермінації процесу «обдумування» спродукованого чи отриманого висловлення. Згодом, завдяки утворенню нової лінгвістичної течії – когнітивістики, – дискурс почали розглядати як комплексну структуру, що об'єднує лінгвістичні (добір граматичних та лексичних одиниць) та екстралінгвістичні (уявлення про світ, вірування, традиції, думки й переживання) фактори, без яких зменшується або зовсім нівелюється вірогідність правильного розуміння інформації.

Попри те, що існує декілька підходів до розуміння дискурсу, а також сім критеріїв для його характеристики: єдність, послідовність, намір, прийнятність, інформативність, ситуативність та інтертекстуальність; а також наявність різних видів дискурсу, зокрема: телефонна розмова, електронна пошта, спілкування в чатах та месенджерах, сучасний етап розвитку когнітивістики як науки передбачає вироблення всеохоплюючого категорійного апарату, який дасть можливість повністю усвідомити це поняття як лінгвістичну одиницю.

2. Наявність розгалуженої системи визначення поняття дискурс, стала основою для виникнення різних підходів до його дослідження. Одним із найперших та найбільш популярних вважається підхід Т. ван Дейка, який розглядає його в контексті його ситуативної обумовленості, де спершу береться до уваги релевантність риторичних операцій, потім стиль подачі тексту та локальні особливості, притаманні зразку. Наступна група науковців на чолі з Р. Водак пропонує розглядати дискурс як соціо- та

психолонгвістичний феномен породження тексту на трьох рівнях: соціопсихологічному, когнітивному та лінгвістичному. Також існує лінгвопрагматичний підхід до аналізу дискурсу, в основі якого лежить розгляд фрагменту тексту в конкретних комунікативних обставинах. Безумовно, такий підхід неможливий без стилістичного аналізу, запропонованого В. Виноградовим, оскільки саме стилістика відповідає за підбір підходящих до ситуації граматичних та лексичних мовних одиниць. Такий підхід реалізується за допомогою аналізу когнітивних моделей, оскільки різні види дискурсів можуть відкрити нові можливості когнітивних механізмів мовленнєвої діяльності особистості. Більшість існуючих сьогодні когнітивних моделей сконцентровані на аналізі конкретних аспектів когнітивної обробки дискурсу. Також, важливо вказати, що існують такі символічні та коннекціоністичні моделі, метою дослідження яких є аналіз обробки інформації людським мозком. Під час роботи з аналізом підходів до розуміння дискурсу, ми дійшли висновку, що найбільш виправданим є комплексний підхід дискурс-аналізу, що займається вивченням вербальних та прагматичних компонентів, а також знаходиться на стику лінгвістичних та психологічних дисциплін.

3. Дискурс – явище комунікативно обумовлене, виражене завдяки мовленнєво-комунікативній діяльності та зреалізоване у формі монологу, внутрішнього монологу, діалогу чи полілогу. Згідно позиції В. Виготського, внутрішнє монологічне мовлення виступає найпершим видом дискурсу, з яким ми стикаємося, оскільки будь-яке висловлювання проходить стадію внутрішньої обробки. Таким чином виникає питання про діалогічність дискурсу, оскільки під час будь-якого спілкування ми переймаємо певні лінгвістичні риси нашого партнера по спілкуванню та / або соціальної групи до якої ми належимо. Тому дискурс виступає як спосіб діалогічно-аргументаційного заповнення прогалін у знаннях чи певній інформації. На основі цього, було виведено 5 постулатів для ідеальних умов

комунікативного дискурсу, що у реалізації утворюють комунікативний акт, який виступає реалізацією фізичного, емоційного, інтелектуального, свідомого й підсвідомого національного-мовного вербалізованого продукту, що спрямований на інформування про знання, інтереси та бажання учасників комунікації. Комунікативний акт має вигляд лінійної схеми, що складається з таких компонентів як: відправник, кодування, повідомлення, канали передачі, декодування, одержувач, відгук та зворотній зв'язок; а також складається з екстралінгвістичного, семантичного, когнітивного та власне лінгвістичного аспектів.

4. Існує кілька підходів до трактування поняття інтерв'ю, але всі вони передбачають спілкування між кількома людьми, у ході якого хтось дізнається інформацію про щось методом постановки питань. Оскільки інтерв'ю одна із маніфестацій діалогічного мовлення, йому притаманні всі ознаки такого типу мовлення. Проте, якщо діалогічне мовлення передбачає спілкування на рівних, то в інтерв'ю опитувач виступає як суб'єкт дослідження, тоді як респондент як об'єкт, тому існує думка, що мета такого діалогу не з'ясування фактів, а висвітлення думок, оціночних суджень чи певних позицій. Існує багато видів інтерв'ю, серед яких знаходимо інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-діалог, інтерв'ю-полілог, інтерв'ю-бесіда, інтерв'ю-замальовка, інтерв'ю-анкета, тощо. Кожен вид інтерв'ю відрізняється типом питань, зокрема вони розподіляються за такими критеріями як: форма, характер впливу на співрозмовника та функціональним навантаженням. Л. Фернандес подає кілька підходів аналізу інтерв'ю: аналіз спілкування, тематичний аналіз, розмовний аналіз, дискурсивний аналіз. Оскільки у своїй роботі ми аналізували інтерв'ю на базі англійської преси, то важливу роль відіграють поняття теми та реми, оскільки граматична структура речення спрямована на плейсмент цих елементів в реченні. Також, вагома роль надається способу вираження дієслова, який може виражати наступні процеси: матеріальний, ментальний, процес співвідношень (атрибутивність,

визначальність), вербальні, поведінкові та екзистенційні. Нами було обрано схему дискурс-аналізу, запропоновану Н. Кравченко, оскільки вона пропонує комплексний підхід до розуміння тексту. Складність аналізу інтерв'ю полягає в тому, що зразки тексту представляють дискурс як мінімум двох людей, який сприймається третім (читачем). Крім того, цей дискурс пройшов рецензування журналіста чи редактора перед публікацією. Складність аналізу англomовного інтерв'ю, крім вищезазначених, полягає в можливості недостатнього знання мовних чи лінгвокультурних особливостей англomовного середовища реципієнтом.

5. Першою ланкою когнітивного аналізу дискурсу інтерв'ю виступає аналіз вербально-семіотичних одиниць, що співвідноситься із дискриптивною фазою аналізу дискурсу. Сюди відносять риторичні засоби, семантико-синтаксичні фігури, підбір граматичних одиниць, когезію, графологічні особливості подання інтерв'ю. Свого роду цей етап аналізу пов'язаний зі стилістичним аналізом тексту, оскільки розглядається маркованість / немаркованість теми, використання активного чи пасивного граматичного стану, засобів експліцитної оцінки та концептуальної поляризації висловлювань. У ході дослідження було представлено зразки різних жанрів та стилів інтерв'ю оскільки привілеювання одного з них не дало б можливість проілюструвати всі вище перераховані одиниці. Тому, враховуючи диференціацію стилів, ми дійшли висновку, що всі заявлені вербально-семіотичні одиниці присутні в англomовному інтерв'ю та слугують для прагматичних цілей його учасників.

6. Аналіз змістово-сміслових параметрів виявив тенденцію лінгвокультурної обумовленості розуміння текстових зразків не носіями англійської мови, що підсилюється попередньою підготовкою безпосередніх учасників комунікації, вбудовуючи їх в актуальні події англomовного середовища. Це відбувається завдяки наявності макромараметрів (зміст та сенс текстового зразка), параметрів та пресупозицій, серед яких вагоме

значення надається саме прагматичним пресупозиціям, оскільки саме завдяки ним реалізується прагматична мета спілкування – донести до співрозмовника своє бажання, точку зору, емоційний стан, тощо. Цей вид пресупозицій відповідає за «навмисний» підбір мовних одиниць, а також за аналіз учасниками спілкування таких аспектів як статус, міжособистісні стосунки, вік та гендер, приналежність до певної соціальної групи. Наступними за значенням, а також такими, що впливають з попередніх, виокремлюються міжособистісні пресупозиції, які розкривають такі аспекти як публічність / небулічність комунікантів, їх приналежність до журналістського середовища, попередній досвід у подібного роду спілкуванні. Це забезпечує сценарність (фрейм) інтерв'ю та робить його продуктивнішим. Вагомим також є дослідження референцій, як змістовно-сислового параметру, що складається з аналізу стосовно явищ об'єктивної та суб'єктивної дійсності, а також моделей інтерпретації референта. Враховується також аналіз інтертекстуальності як підсилюючого елементу побудови дискурсу.

7. Наступним етапом виступає аналіз мотиваційно-прагматичних параметрів, що складається з трьох груп: комунікативно-особистісних, ситуаційних та інтенційно-стратегічних. Перша група відповідає за визначення адресанта та адресата та їх комунікативні ролі під час комунікативної ситуації. Ситуаційні параметри вказують на час і місце проведення інтерв'ю, формальність / неформальність розмови, кількість людей, задіяних під час інтерв'ю, що реалізується в журналістських ремарках чи фото, які супроводжують статтю. Наступними виступають інтенційно-стратегічні параметри, які визначаються соціокультурними та емпатичними знаннями співрозмовників, які вибудовують свою лінію поведінки відносно кооперативних максимумів, імплікатур та ілюктивної сили мовленнєвого акту, функціонального зв'язку між мовленнєвими актами, стратегій позитивної та негативної ввічливості, тощо.

8. Завершальним етапом є аналіз когнітивно-концептуальних параметрів, який реалізує зв'язок між дискурсом та контекстом, тобто між тим, що мало бути сказано й тим, як саме воно мало бути висловлено. Одним із основних понять виступає ситуаційна модель, яка визначається як знання комунікантів стосовно комунікативної ситуації. Базуючись на досвіді перебування комунікантів у схожих ситуаціях, учасники спілкування утворюють своєрідну матрицю, на якій вибудовується подальше спілкування. Для демонстрації алгоритму аналізу інтерв'ю ми розглянули бесіду відомого американського письменника Стівена Кінга. У ході аналізу, було виявлено сценарність побудови інтерв'ю та його стереотипність, оскільки учасники комунікації дуже часто знаходяться в такій комунікативній ситуації; наявність стратегій позитивної та негативної ввічливості, наявність імпліцитних лінгвокультурних особливостей; наявність експліцитних та імпліцитних оціночних суджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апель К. Трансформация философии // Современная философия: Изб. труды советских и зарубежных философов. – Пермь, 1987. – 344 с.
2. Арнольд И. Основы научных исследований в лингвистике / И. Арнольд – М.: Высшая школа, 1991. – 140 с.
3. Арутюнова Н. Метафора и дискурс // Теория метафоры / Вступ, ст. и общ. ред. Н. Арутюновой, М. Журиной. – М.: Прогресс, 1990. – 127 с.
4. Бахтин М. Проблемы поэтики Достоевского / М. Бахтин – М.: Советская Россия, 1979. – 320 с.
5. Борботько В. Общая теория дискурса (принципы формирования и смыслопорождения): Автореф. дис. д-ра филол. наук. – Краснодар, 1998. – 48 с.
6. Бузаров В. Изучение диалогической коммуникации – основная задача коммуникативной грамматики / В. Бузаров // Вестник Московского университета. – Серия 9. – Филология. – 2002. – № 1. – С. 148
7. Вакуров В. Стилистика газетных жанров / Вакуров В., Кохтев Н., Солганик Г. – М.: Издательство МГУ, 1978. – 183 с.
8. Васильева А. Газетно-публицистический стиль речи / Васильева А. – М.: Издательство Моск. ун-та, 1982. – 205 с.
9. Виноградов В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. Виноградов. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – 255 с.
10. Герасимов В. На пути к когнитивной модели языка / Герасимов В., Петров В. // М.: «Прогресс». – 1988. – С. 5-11.
11. Горбачук Т. Основи журналістики: [навчальний посібник] / Горбачук Т. – Слов'янськ: СДП, 2002. – 108 с.
12. Гудзь Н. Генезис поняття дискурсу у сучасній лінгвістиці [Електронний ресурс]/ Н. Гудзь. – 2010. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/7168>

13. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. – Б.: БГК им. И. Бодуэна де Куртенэ, 2000. – 308 с.
14. Дейк Т. А. ван, Кинч В. Стратегии понимания связного текста // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып.23. – М., 1988. – С. 153-211.
15. Запольських С. Історичний дискурс і проблеми перекладу / С. Запольських // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки. – 2005. – №5(77). – С. 127-133.
16. Ильин И. Эпистема как языковая норма // Лингвистика: Сб. науч. тр. – Пермь: ПГУ, 1996. – 367 с.
17. Казміренко В. Активізація когнітивних процесів у спілкуванні: метод. посіб. / В. Казміренко, З. Сіверс З. Ф., В. Духневич [та ін.]; за ред. В. Казміренка; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2011. – 268 с.
18. Каменская О. Текст и коммуникация / О. Каменская. – М.: Высшая школа, 1990. – 151 с.
19. Карасик В. О понятии ценностной группы / В. Карасик // Лингвистика: Сб. науч. тр. – Пермь: ПГУ, 1990 – 117 с.
20. Караулова Ю. Язык. Познание. Коммуникация: Пер с англ. / Вступ, ст. Ю. Караулова, В. Петрова. – М.: Прогресс, 1989. – 234 с.
21. Касавин И. Текст. Дискурс. Контекст. Введение в социальную эпистемологию языка. / И. Касавин. – М.: Канон, 2008. – 542 с.
22. Колісник Ю. Текст і дискурс: проблеми дефініцій / Ю. Колісник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 675: Проблеми української термінології. – С. 111-114.
23. Корольов І. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві: визначення, структура, типологія / І. Корольов // *Studia linguistica*. – 2012. – Вип. 6 (2). – С. 285-305. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6\(2\)_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6(2)_48).

24. Кость С. Семантико-теоретичний аналіз функціонування терміна дискурс / С. Кость // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів: Львівська політехніка, 2010. – № 675: Проблеми української термінології. – С. 121-124.

25. Кравченко А. Дискурс у світлі наукових дискусій. Концепція дискурсивного аналізу Т. Ван Дейка // Актуальні проблеми сучасної германістики та методика викладання іноземних мов: колективна монографія / А. Брутман, В. Бутов, Г. Василенко та ін.; під заг. ред. П. Прохорової. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – С. 5-19.

26. Краткий словарь когнитивных терминов / Под общей редакцией Е. Кубряковой / Е. Кубрякова, В. Демьянков, Л. Лузина, Ю. Панкрац. – Издательство Московского государственного университета Москва, 1996. – 245 с.

27. Кубрякова Е. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике. Обзор // Дискурс, речь, речевая деятельность. – М., 2000. – С.7-25.

28. Кулик О. Основи журналістики: навчальний посібник [для студентів спеціальності «Українська мова і література» (спеціалізація «Редагування освітніх видань»)]. – Переяслав-Хмельницький: «Видавництво КСВ», 2014. – 152 с.

29. Куранова С. Дискурс-аналіз як інтегративний комунікативно орієнтований метод у лінгвістиці / С. Куранова // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2011. – Вип. 9. – С. 253-263. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2011_9_41.

30. Куранова С. Семантико-рольовий аналіз дискурсів інтерв'ю у зіставному аспекті (на прикладі англійської та української мов) / С. Куранова // Мандрівець. – 2012. – № 5. – С. 76-79.

31. Лісовий В. Дискурс [Електронний ресурс] / В. Лісовий – Режим доступу до ресурсу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=24374.

32. Лысакова И. Социолінгвістическа інтэрпретацыя эвалюцыі публіцыстычнага стыля (руская прэса 1917-1994) / И. Лысакова // Русский язык в переломное время: 1985-1995 гг. – Мюнхен, 1996.

33. Макаров М. Основы теории дискурса / Макаров М. – Москва: ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с.

34. Мельничук О. Особливості китайськомовного Інтернет-дискурсу / О. Мельничук // Молодий вчений. – 2017. – № 4. – С. 157-162. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4_39.

35. Мойсеєнко С. Основні підходи та методи дослідження дискурсу // Передовий науково-практичний досвід – 2009: Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції. – Миколаїв: НУК, 2009. – 184 с.

36. Никитин М. Основы лингвистической теории значения / М. Никитин. – М.: Высшая школа, 1988. – 167 с.

37. Ніка О. «Дискурс» в історико-слов'янських паралелях / О. Ніка // Studia linguistica. – Vol. V (II). – К.: ВПЦ «Київський університет», 2011. – С. 417-422.

38. Огієнко І. Дискурс та підходи до його аналізу: погляди на проблему сучасних англomовних дослідників / І. Огієнко // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна. – 2012. – Вип. 23. – С. 98-102. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_23_36.

39. Панов М. Из наблюдений над стилем современной периодики / М. Панов // Язык современной публицистики. – М.: Русский язык, 1988. – 267 с.

40. Панфилов А. Лекции по стилистике русского языка / Моск. ордена Трудового Красного Знамени гос. пед. ин-т им. В. И. Ленина. – Москва: [б. и.], 1968-1969.

41. Полюжин М. Когнітивний підхід до вивчення дискурсу [Електронний ресурс] / М. Полюжин. – 2008. – Режим доступу до ресурсу:

http://old.lingua.lnu.edu.ua/Foreign_Philology/Foreign_Philology/Foreign_Philology_120/articles/13%20%20polyuzhyn,%20style%20formatted.pdf

42. Почепцов Г. Прагматические особенности текста / Г. Почепцов // Прагматическая интерпретация и планирование дискурса: Тез. совещания – семинара. – Пятигорск: Изд-во Пятигорск, пед. ин-та ин. языков, 1991. – 150 с.

43. Розенгарт Ю. Когнітивно-комунікативні аспекти стратегії введення в оману адресата. [Електронний ресурс] / Ю. Розенгарт. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/httpsdoi.org10.31174send-ph2018-152vi45-12.pdf>

44. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. [На матеріалах сучасної газетної публіцистики]: Монографія / За ред. В. Різуна. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 392 с.

45. Сопер П. Основы искусства речи: [Пер. с англ.] / Поль Л. Сопер. – 2-е изд., испр. – М.: Прогресс: Прогресс-академия, 1992. – 415 с.

46. Сотникова А. Фактор реципиента и способы его экспликации в различных типах текстов / А. Сотникова // Языковые единицы в речевой коммуникации. – Л.: ЛГУ, 1991. – С. 115-117

47. Тишаков Л. Деякі аспекти аналізу газетного дискурсу / Л. Тишаков // Культура народов Причерноморья. – 2007. – № 111. – С. 85-87.

48. Цивьян Т. Модель мира и ее лингвистические основы / Т. Цивьян. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 280 с.

49. Цурикова Л. Проблемы когнитивного анализа дискурса в современной лингвистике / Цурикова Л. // Вестник ВГУ. – Серия 1. Гуманитарные науки. – №2. – Воронеж, 2001. – С. 128-157.

50. Чепіль О. Феномен дискурсу у сучасній лінгвістиці / О. Чепіль // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.:

Філологічна. – 2011. – Вип. 20. – С. 21-215. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2011_20_31.

51. Човганюк М. Інтерв'ю в сучасному медіа-просторі: жанрова парадигма і дискурсивні ознаки / М. Човганюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. – 2015. – Вип. 51. – С. 116-119. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_51_45.

52. Шерстюк Н. Дискурс: від становлення поняття до соціально-конструкціоністських теорій дискурс-аналізу [Електронний ресурс] / Н. Шерстюк // 114. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nopa_2013_114_8.

53. Штельмах М. Структурні моделі жанру інтерв'ю: прагматичний дискурс / М. Штельмах // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. – 2006. – №13. – С. 130-144.

54. Штерн І. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник. – К.: АртЕк, 1998. – 336 с.

55. Щербакова О. Дискурс і текст як об'єкти лінгвістики / О. Щербакова // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Філологічні науки. – 2014. – Кн. 2. – С. 294-297. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2014_2_61.

56. Яремчук О. Особливості газетного інтерв'ю як різновиду тексту та дискурсу / О. Яремчук // Studia Methodologica / Volodymyr Hnatyuk National Pedagogic University of Ternopil; Editorial Board: N. Poplavs'ka, M. Tkachuk, T. Oliynyk. – Ternopil: TNPU, 2014. – Issue 38. – С. 221-225.

57. Anderson J.R. The architecture of cognition. – Cambridge, 1983.

58. Cram in [Електронний ресурс] // Macmillan Dictionary – Режим доступу: <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/cram-in>

59. Fernandez, Loretta (2018). Qualitative Interview Analysis: The Use of Systemic Functional Linguistics to Reveal Functional Meanings [62

paragraphs]. Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research, 19(2), Art. 6, <http://dx.doi.org/10.17169/fqs-19.2.2663>.

60. Golden R., Rumelhart D. A parallel distributed model of story comprehension and recall // Discourse Processes. – 1993. № 16. – P.203-237.

61. Habermas J. Eriauterungen fur Diskursethik. – Frankfurt: Suhrkamp Verlag, 1992.

62. Kintsch W. The role of knowledge in discourse comprehension and production: a constructive-intergration model // Psychological Review, 1988. – №95. – P.163-182.

63. Kirkeby O. Cognitive Science // The encyclopedia of language and linguistics. – Vol.2 – Oxford, 1994. – P. 593-600.

64. Liebert W. A. Metapherbereiche der deutschen Alltagssprache. – Frankfurt a.M.u.a.: Long Verlag, 1992.

65. Lisey's Story [Электронный ресурс] // Stephen King Wiki. – Режим доступа: https://stephenking.fandom.com/wiki/Lisey%27s_Story

66. McClelland J., Rumelhart D. An interactive activation model of context effects in letter perception: Part 1. An account of basic findings // Psychological review. – 1981. – V.88. – P.375-407.

67. Misery [Электронный ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступа: [https://en.wikipedia.org/wiki/Misery_\(novel\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Misery_(novel))

68. Schober M. Discourse Processes [Электронный ресурс] / Michael F. Schober // New School for Social Research Routledge. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=editorialBoard&journalCode=hdsp20#.VX52SPntmkq>.

69. Schober M. Discourse Processes [Электронный ресурс] / Michael F. Schober // New School for Social Research Routledge. – 2015. – Режим доступа до ресурсу:

<http://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=editorialBoard&journalCode=hdsp20#.VX52SPntmkq>.

70. Tanenhaus M. Psycholinguistics: An overview // Linguistics: The Cambridge survey. – V.3: Language: Psychological and biological aspects. – Cambridge, 1989. – P. 1-37.

71. The Stand [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Stand

72. Wiśniewski K. Discourse analysis [Електронний ресурс] / К. Wiśniewski. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.anglozof.com/linguistics/discourse.htm>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. <https://www.theguardian.com/books/2019/jun/08/edouard-louis-who-killed-my-father-interview>
2. <https://www.thetimes.co.uk/magazine/the-sunday-times-magazine/interview-the-handmaids-tale-star-elisabeth-moss-on-scientology-feminism-and-falling-in-love-j2h98h7bt>
3. <https://www.theguardian.com/stage/2018/jun/01/michelle-wolf-its-weird-that-trump-doesnt-have-a-sense-of-humour>
4. <https://www.theguardian.com/stage/2019/jun/11/michelle-wolf-my-new-period-joke-is-for-men-and-they-love-it>
5. <https://www.nytimes.com/2019/08/30/us/what-beyonce-taught-veronica-chambers-past-tense-editor-about-self-motivation.html?action=click&module=Briefings&pgtype=Homepage>
6. <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2019/sep/03/cara-delevingne-carnival-row-model-tv-breakthrough-orlando-bloom>
7. <https://www.nytimes.com/2019/09/07/opinion/sunday/taylor-swift-lover.html?action=click&module=Opinion&pgtype=Homepage>

8. <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2019/sep/08/jennifer-gunter-gynaecologist-womens-health-bodies-myths-and-medicine>
9. <https://www.theguardian.com/books/2019/sep/07/stephen-king-interview-the-institute>
10. <https://www.theguardian.com/society/2019/jun/11/grant-robertson-new-zealand-prosperity-growth-wellbeing>
11. <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2019/jun/10/vince-cable-lib-dem-leader-tories-made-horlicks-of-brexite>
12. <https://www.rollingstone.com/music/music-features/taylor-swift-rolling-stone-interview-880794/>